

REVISTA PEDAGOGICĂ

INȘTIINȚĂRI

I. Persoanele cari voesc să rămână încă abonați ai acestei reviste, vor bine-voi a trimite abonamentul înainte.

II. Orce privește Redacția și Administrația revistei se va adresa subsemnatului.

ENIŢ-BĂLTEANU

București, Calea Moșilor 138

ATENȚIUNEA LA COPII

Pentru ca o națiune să poată înainta pe ori ce teren în viață are nevoie de școli. Cu cât aceste școli vor avea o organizație mai solidă, maștri și materiale mai perfecționate, cu atât mersul ei pe calea civilizației va fi mai ușor, mai sigur, iar rezultatele mai strălucite.

Numai grație acestei instituții atât de bine-făcătoare omenirii au a mulțumi popoarele cele mari, care s'au ridicat la un nivel de cultură destul de însemnat, și numai prin aceste instituții se vor putea ridica popoarele mici, care aspiră la aceleași idealuri. Organizați școlile, dar mai cu seamă creșteți dascăli apți, cunoscători de meserie, iar nu faceți, ca prin desinteresarea voastră să se pierdă câte-va generații numai și numai pentru a învăța alesul vostru cariera, cei-ați deschis-o !BCU Cluj / Central University Library Cluj

De datorita oamenilor competenți este, a-și îndrepta privirile și a tinde spre perfecționarea corpului nostru didactic, care singur ne poate aduce foloasele dorite. Să creeze dascăli, care să atragă tinerimea spre focarul civilizației, iar nu prin nedibăcia lor să câștige un fel de antipatie, care va rămânea rodnică toată viața lui și care în loc să-l ducă spre progres, îl duce spre regres. Nu obligativitatea prin forță va face un copil să cerceteze școala regulat, ci iubirea ce o va câștiga pentru școală și pentru dascălul său, iubire provenită din tactul, cu care el va ști să-l conducă. Când copilul va ajunge a poseda această pasiune, el va fi răpit din mâinile părinților, ori câtă silință și-ar da aceștia, ca să-l oprească pentru trebuințele lor.

Câștigat copilul pentru școală, pe această cale naturală, am parcurs dificultățile primului studiu. Acum, pentru ca să conservăm această iubire a elevilor, față

de școală, mijlocul, care ni se impune numai de cât este, *să dezvoltăm interesul școlarilor către învățatură*. Acesta ar fi al doilea studiu.

Dar să vedem ce înțelegem noi prin interes?

Atențiunea încordată și perseverantă în o anumită direcție se numește interes.

Va să zică înainte de a putea satisface această datorie capitală, trebuie să căutăm a dezvolta și a susține în elev atențiunea, căci numai dezvoltată atențiunea se va putea fixa spre o direcție anumită și afară de aceasta se știe, că un dascăl fie el cât de apt pentru cariera ce și-a ales-o, fie cât de zelos și energic, nu va putea realiza progrese, dacă elevii nu vor asculta, nu vor avea atențiunea necesară, căci toate cuvintele lui, fie cât de frumoase nu-și vor afla eco în sufletele tinere ale micilor copilași, ci întocmai ca pulberea luată de vânt, se vor împrăști și se vor risipi între cei 4 pereți ai clasei. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Fără atențiune nu poate fi vorba de progres, căci se știe, că numai dacă ne îndreptăm privirile noastre asupra unui obiect sau lucru, îl vom putea cunoaște.

Iată procesul psihologic.

Obiectul prezent venind în contact cu unul din simțurile noastre avem o senzațiune sau o presentațiune.

Despre un obiect ne putem forma o mulțime de senzațiuni. Ast-fel câte simțuri avem, atâtea senzațiuni pot să se producă. Aceste elemente psihice de presentațiune, formate prin contactul obiectului cu simțurile noastre nu dispar din conștiință, ci rămân în organismul nostru, reproducându-se chiar când obiectul e absent. Ast-fel senzațiunile devin reprezentațiuni.

Mersul gradat al acestor producțiuni psihice va impresiona și va produce mai multă plăcere micului copilăș, decât am alerga de-a dreptul la *abstracțiuni*, neservindu-ne la început de *intențiuni*. Totd'auna când

vom pleca de la intuițiune la abstracțiune, de la senzațiune la reprezentațiune, cu alte cuvinte când vom avea obiectul înainte pentru a-l intui, adică pentru a-l pune în contact cu simțurile noastre, *impresiunea*, de care va fi lovit copilul la vederea obiectului și *plăcerea* ce i se va produce prin acest mers natural vor fi două stimulante puternici pentru dezvoltarea și conservarea atențiunii.

Putem zice dar :

Obiectele prezente vor impresiona și vor dezvolta mai mult atențiunea, decât obiectele absente.

Se știe, că o senzațiune e mai durabilă, dacă se face prin mai multe din sensurile noastre. Cu cât o senzațiune e provenită din contactul obiectului cu mai puține din sensurile noastre, cu atât e mai slabă. Pornind de aici observăm, că un obiect în natură poate fi studiat prin mai multe din sensurile noastre, de cât servindu-ne de chipul lui. Așa intuind o floare de pe un tablou nu ne vom putea forma senzațiunea de miros, care e posibilă la o floare naturală.

De aici :

Obiectele în natură, prin variația ornamentelor, ne impresionează mai mult și prin urmare ne silesc a le da mai multă atențiune.

Știm, că învățămîntul trebuie să fie educativ. Va să zică pe lângă instrucțiune vom trebui să dăm copiilor și educațiune. Pentru ca să poți educa pe copil ai nevoie de reguli morale. Cum îi vei comunica elevului aceste reguli morale? Te vei apuca să-î înșiri la urmările cutărui viciu? Nu. Vom pleca de la marea aplicare, ce o are copilul pentru istorioare. Din istorioare își va extrage apoi el singur preceptele morale. Va să zică vom căuta totdeauna să dăm elevilor lucruri concrete. Și aceste lucruri concrete, prin proprietatea ce o au de a

fi plăcute elevilor vor fi un mijloc foarte principal pentru susținerea atențiunii.

Așa dar,

Lucrurile concrete vor impresiona mai mult pe elevi decât cele abstracte.

Din experiență știm, că obiectele sau lucrurile cu cari venim mai rar în contact ne fac mai multă impresiune și prin natura lor ne silesc a le da mai multă atențiune. Așa d. e. Ce impresiune și cu câtă atențiune ai privi o cămilă, ce ar trece pe stradă și cât de indiferent te-ar lăsa un cal, cu care zilnic ești în contact.

Din această experiență putem dar conchide următoarele pentru atențiunea elevilor în școală:

Obiectele sau lucrurile mai rari fac mai multă impresiune și desvoltă mai mult atențiunea, de cât cele ce zilnic le vedem.

Pentru ca elevul să poată fi atent se mai cere cu rigurozitate, ca să influențeze asupra lui numai un singur obiect. Dacă în prezența elevului vom pune mai multe obiecte, privirea lui în loc să se fixeze asupra obiectului respectiv, se va produce o confuzie colosală prin diversitatea locurilor, unde el va trebui să-și împrăstie atențiunea.

Ideile noi o să fie în legătură cu cele vechi. Să se formeze un fel de lanț, ale cărui zale să fie strâns legate una de alta.

Mai este un moment, care s'ar părea de puțină importanță, dar care, cu toate acestea, contribuie într'un mod destul de însemnat la nimicirea atențiunii.

Aceasta este îmbrăcămintea învățătorului.

Știm, că chiar noi oamenii mari văzând pe un semen de al nostru cu un costum de haine mai extravagant, sau cu cine știe ce pe el, ne îndreptăm privirile tot asupra lui, până ce ne obișnuim cu el.

Acelaș lucru se întâmplă mai cu seamă în școală,

unde avem de a face cu copii, cari sunt foarte pasionați și curioși de a ști și a vedea multe. Variația costumelor apoi contribuie încă și mai mult la împrăștierea atențiunii.

În fine, pentru ca atențiunea să-și ajungă apogeul său, va trebui ca să dezvoltăm interesul școlarilor, căci știm, că totdeauna omul pentru interes neglige toate dificultățile, ori cât de multe ar fi ele.

Noi știm, că interesul nostru este mare pentru lucrurile ce le pricepem.

Iată dar necesitatea de a căuta ca elevii să nu învețe nimic ceea-ce nu pricep, căci pe cât de folositor este acest principiu bine aplicat, pe atât de vătămător este rău aplicat. Mai bine să nu învețe elevii nimic, decât să învețe ceea ce nu înțeleg, căci cu modul acesta, departe de a dezvolta interesul elevilor, îi depărtăm de școală prin absurditatea pretențiilor noastre, nimicim în ei plăcerea și gustul de a învăța și după ce a scăpat din școală, nici nu vrea să-și mai aducă aminte de ea. Iată dar o nefericire pentru elevii, cari au căzut pe mâna unor astfel de dascăli.

Acum se naște întrebarea, dacă cele înșirate până aici sunt suficiente sau nu pentru dezvoltarea atențiunii? De sigur că *nu*.

Poate ca învățătorul să-și pună toate forțele fizice și intelectuale pentru a se conforma acestor reguli, dacă lecțiile vor fi posomorite, tonul moale și el va fi distras, nimic n'a făcut.

Propunerile trebuie să fie pline de viață, tonul vioi și serbătoresc. Învățătorul vecinic să vegheze, să provoace pe elevi neconținut la atențiune, întrebările să sboare ca vântul, să nu se lase timp elevului să-și caute alte ocupațiuni. Văzându-se elevul urmărit, naturalmente este forțat a-și îndrepta atențiunea asupra învățătorului său.

Se poate însă de multe ori, și chiar foarte des, se întâmplă, ca neatențiunea să fie provenită din oare-cari boale psihice. În zadar va căuta atunci învățătorul să aducă pe elev la atențiune prin mijloacele arătate, sau după cum fac unii chiar prin pedeapsă corporală, căci rezultatele vor fi cu totul opuse așteptărilor. Aceasta o va putea face numai dacă va cunoaște bine natura psihică a elevilor. Iată dar necesitatea de a cunoaște fiecare dascăl psihologia, dacă vrea să fie dascăl competent și perfect. În cazul contrar va orbeca și va rătăci pe drumuri necunoscute lui. Iată în fine importanța afirmațiunilor de la începutul acestui articol.

GH. CHERCIU

București.

Institutor.

IN AJUNUL EXAMENELOR

Atât norocirea cât și nenorocirea unei țări sau națiuni, cât și bucuria și durerea indivizilor ce provine dintr-o înzestrare cu copii, atârnă de la creșterea ce o capătă tinerele generațiuni. Un tată, care se desfătează privind la fiul său deplin sănătos la minte și la trup, o mamă care se desmeardă strângând la sînul ei pe fiica sa grațioasă, bine dezvoltată, cu minte și plină de viață, trăiesc în momente de cea mai înaltă fericire uitând de toate necazurile și suferințele vieții. Conștiința lor e împăcată că și-au făcut cu sfințenie datoria de părinți, lăsând în urma lor pe seama națiunii și a omenirii luptători noi și sdraveni spre a asigura mersul propășirii generale și prelungindu-și în chipul acesta chiar propria lor viață până dincolo. Acei cari nu isbutesc în a-și împlini această misiune înaltă, acei, cari au nenorocirea să vadă că băieții lor sunt niște stricați, că fiicele lor sunt puțin dezvoltate trupește și sufletește, merită toată compătimirea noastră, care e atât mai mare atunci când știm că părinții nu sunt de vină pentru defectele fiilor

lor, ci creșterea greșită, ce au primit în școală. Nu credem să cuteze cineva a tăgădui că la noi nu s'ar ivi casuri de asemenea natură.

Insuși capul diecesei surorilor, a Aradului, s'a văzut silit a face întristătoarea mărturisire că un curent primejdios de ireligiositate și demoralizare — adaogem noi, fiind ele surori nedespărțite — tinde a se înstăpâni în pătura largă a poporului nostru.

Nu căutăm acum cauzele acestei prea păgubitoare iviri pentru viitorul neamului nostru, dar în fața astorfel de mărturisiri ne cuprinde sentimentul, că școala nu-și face pe deplin datoria.

Știm, că ambițiunea învățătorilor, cari trec de cei mai buni și mai zeloși, constă de obicei în a fi tractat în decursul anului toată materia prescrisă prin planul de învățămînt sau chiar mai multă, uitând însă ce o lungă experiență ne învață, că nu acei învățători și-au priceput mai bine chemarea, cari au știut să îndoaie pe școlari cu mai multe cunoștințe ci acei cari au știut să îndrepte voința școlarilor în direcțiune religioasă-morală, cari i-au deprins să lucreze spontan (de sine) și serios, i-a desvătă de visurile copilărești și li-a agerit puterea cugetării.

Școala să nu dea tinerimii numai cunoștințe și desterități, care, ce e drept, ni sar ușor în ochi și cu care învățătorii fac multă paradă la examene; *ci să caute a desvolta în școlari o voință tare și hotărîtă spre tot ce e bun, frumos și adevărat.*

Prin aceasta nu voim să desconsiderăm folosul cunoștințelor, din contră accentuăm, că sunt un mijloc foarte însemnat de a asigura omului bună starea și învingerea în lupta pentru existență. Dar, în cele din urmă nu sunt decât un mijloc care, dacă în mîna omului virtuos e un izvor de bunătăți pentru sine și omenime, în mîna celui scelerat făurește arme nimiciitoare contra societății. Astfel fiind, desvoltarea inteligenței, de care exclusiv pare a se îngriji învățătorimea noastră în stadiul ei actual nu poate să ne mulțumească și pentru motivul că

nu e deajuns a asigura individului fericirea vremelnică și poporului propășirea.

Sunt însă și de acei învățători, cari așteaptă rezultatele morale dela cultura intelectuală. Pentru a se convinge cât de mult greșesc, le pun în vedere următoarele cuvinte dictate de o minte sănătoasă : «Increderea în rezultatele morale ale culturii intelectuale, care o contrazic faptele, e în sine absurdă. Ce legătură poate exista între învățarea că anumite grupe de semne formează cuvinte și între câștigarea unui sentiment mai înalt de datorie ? Desteritatea de a face legătură între semne care presintă anumite sunete, cum va putea întări voința de a face bine ? Cunoștința lui «odată unul» său exercițiul la divisiune, cum va putea deștepta în om într'atât sentimentul simpatiei ca să suprimă boldul de a păgubi pe deaproapele ? Scrierea ortografică și analiza gramaticală, cum vor putea desvolta sentimentul de dreptate, sau îngrămădirea notițelor geografice, cum vor putea mări respectul adevărului ? Aceste cauze nu stau în raport mai apropiat cu efectele acestea, ca bunăoară gimnastica care exercită mâinile și întărește picioarele.» (Vorbereitung zur Social-Wissenschaft durch die Psychologie, de Herbert Spencer).

Repețind, zicem că problema școalei românești trebuie să fie a da școlarilor pe lângă cultura intelectuală și cultura morală, căci vecinic adevărate vor rămânea cuvintele filosofului Platon : «Fără virtute, științele pot fi în mare măsură stricătioase», «orî-ce fel de știință desbinată de dreptate și virtute e numai o dexteritate de a sêvêși răul» și «Ignoranța nu e cel mai mare rău, nici cel mai teribil, multe cunoștințe, multă știință cu o creștere greșită, sunt cu mult mai periculoase.»

Dar, precum a mărturisit într'un moment lucid autorul lui «Emil» și al «Contractului social» într'o scrisoare adresată lui d'Alembert, unde zice : «Nu pricep, cum poate fi cine-va virtos fără religiune ; mult timp am fost de această greșită părere, pe care am părăsit-o cu desêvêșire,» cultura morală

se sugerează școlarilor pe lângă exemplul învățătorului și al împrejurimii prin învățămîntul religiunii.

Nu cred însă, că alt obiect de învățămînt să fie așa de reu tractat, ca învățămîntul religios-moral. Ceva mai mult : e desconsiderat. Se dă oare acestui obiect considerațiunea cuvenită, când se ia (ca bună oară în programul examenelor dela școala de fete din Sibiu) o singură oară, zicem : *una singură*, pentru ținerea examenului din acest obiect cu **toate** clasele, pe când pentru fie-care alt obiect se ia mai mult de o oară la examinarea unei singure clase.

Cum însă Rousseau multă vreme a avut o părere greșită, pe care și-a recunoscut-o și a părăsit-o în cele din urmă, tot astfel va trebui să-și recunoască și învățătorimea noastră greșeala în care se află față cu importanța învățămîntului religios-moral și pe viitor să-i dea atențiunea cuvenită.

În scopul acesta am scris aceste rânduri acum cu ocazia examenelor și cu dorința, ca inspectorii noștri școlari, cărora interesele bine pricepute ale neamului nostru le zac la inimă, luând act de ele, să îndemne pe învățători să dea mai mare îngrijire acestui obiect de învățămînt, și să-l facă obiect al conferințelor lor, cu deosebire în privința alegerii și tractării metodice a materiei.

(După f. diecesană)

Ioan Pinciū

DIDACTICA MAGNA

DE

AMOS COMENIUS

Tradusă în românește de

PETRU GÂRBOVICEANU

CAPITOLUL XXVI

Despre disciplină

1. (*Disciplina în școală e necesară*) Proverbul foarte obicinuit în Boemia, că «o școală fără disciplină e o moară fără apă» e cu totul adevărat. Căci dacă se ia apa unei mori, atunci nu mai poate funcționa și dacă unei școli îi lipsește disciplina, atunci totul e în desordine. Și după cum în locul, care nu e plivit crește neghina vătămătoare semenăturii, tot așa și arborii cari nu sunt curățați, cresc și produc vlăstări nefolositori. *Totuși din aceasta nu urmează ca școala să fie plină de chinuri și bătăi, ci din contră plină de privighere și atențiune din partea învățătorilor și școlarilor.* Căci ce este disciplina școlară alt-ceva, de cât mijlocul sigur de a face din elevi adevărați școlari?

2. (*Trei lucruri trebuiesc observate*). Învățătorul să cunoască a) *scopul disciplinii*. b) *materia* și c) *forma* ei ca ast-fel să nu fie necunoscător de modul *pentru* ce, *când* și *cum* să se întrebuițeze *severitatea* conform legilor artei.

3. (*Scopul disciplinii*) E stabilit, înainte de toate, cred eu, că *disciplina școlară să se întrebuițeze contra aceloră care comit fapte rele. Totuși, nu fiind-că vre-unul a greșit* (căci odată ceva întâmplat nu se mai poate face ca neîntâmplat) *ci ca să nu mai greșască în viitor.* Așa dar, să se aplice fără patimă, mânie,

ură, cu o ast-fel de curățenie și sinceritate, în cât pedepsitul să fie convins, că disciplina s'a întrebuițat pentru binele său și că ea rezultă din dragostea părintească a superiorilor săi și de aceea să primească pedeapsa cu un medicament amar prescris de medic.

4. (*Materia disciplinei*). *Disciplina severă să nu se aplice pentru studii, ci pentru purtarea morală.* Căci dacă studiile sunt bine predate aș în sine deja destulă atracțiune și atrag și răpesc pe toți prin plăcerea lor (excepții oamenii monștri). Și dacă se întâmplă alt-fel, atunci e vina învățătorilor, iar nu a școlarilor. Dacă nu pricepem să atragem cu artă spiritele la învățătură, în zadar vom întrebuița forța. Bătăi și părueți n'au nici o putere de a însufla spiritelor iubirea de carte, ci din contră o mai mare putere de a le însufla desgust și ură contra ei. De aceea, îndată ce se observă un spirit desgustat de studii, să se trateze cu cumpătate și cu mijloace plăcute, căci cu mijloace amare 'l amărăște și mai mult. Pentru o asemenea procedare înțeleaptă ne dă exemplu soarele ceresc. El nu 'și trimite razele sale arzătoare micilor și delicatelor plante chiar din primăvară, ca ast-fel să le usuce de la început, ci după ce le a încălzit încet și pe nesimțite le a făcut să crească și le a împuternicit, atunci 'și revarsă toată puterea sa asupra celor crescute, care 'și coc fructele și semințele. Cu aceeași dibăcie procedează și Grădinarul, care tratează vlăstarii cu cruțare, arborii mai delicați cu delicateță și nu întrebuițează cuțitul și foarfecile, căci nu pot suporta ranile. Și dacă se întâmplă unui musicant ca să nu-i fie bine acordată chitara, harpa sau vioara, el nu dă cu pumnii în ea sau să o dea de părete, ci 'și întrebuițează arta sa atâta timp, până ce a acordat-o. Tot așa trebuie să procedăm și noi cu școlarii până ce 'i am înduplicat și le am inspirat dragostea de învățătură, dacă nu voim să fa-

cem din neglijenți încăpățânați și din adormiți aproape tâmpiți.

5. (*Cum se pot emula școlarii la învățătură*). Dacă e însă trebuință câte o dată de îndemn și de emulațiune, apoi aceasta se poate face mult mai bine în alt chip, de cât cu bătaie. Une ori cu câte un cuvânt aspru și cu o mustrare publică, alte ori laudând pe alții ast-fel: *observă acesta sau acela, cât e de atent! cât de bine pricepe el toate! tu însă dormi!* Câte o dată încă așa: *o tu simplule! cum se poate să nu pricepi tu o chestiune așa de ușoară?! Unde îți sunt gândurile?* Se pot pe lângă acestea introduce lupte de emulațiune săptămânale sau cel puțin lunare pentru dobândirea unui loc de onoare sau a unei laude după cum am arătat în alt loc. Să se observe însă ca aceasta să nu decadă în formă de joc sau glumă, fără nici un rezultat, ci din contră iubirea de laudă și temerea de mustrare și pierderea locului să desvolte emulațiunea. De aceea e de mare importanță, ca învățătorul să fie de față și să procedeze cu toată serioșitatea și că acei care se observă, că sunt neglijenți să se rușineze, iar cei silitori să se laude în public.

6. O disciplină e mai severă și mai aspră să se întrebuințeze contra acelor, care păcătuiesc din punctul de vedere moral și anume: 1) *contra acelor care dau probe de frivolitate*, ca de exemplu un blestem la adresa lui D-zeu, necurătenie și tot ce e contra poruncilor divine. 2) *Contra încăpățânaților și resvrățitorilor* adică contra acelor, care desprețuiesc poruncile învățătorilor și ale altor superiori și aceea ce trebuie să facă, neglijează cu știință și voință; 3) *Contra îngâmfaților și mândrilor*, sau contra *invidioșilor și indolenților*. Când de exemplu vre-unul e rugat de alți conșcolari să le ajute cu ale sale sfaturi la învățătură, iar el se opune.

7. (*Și pentru ce aceasta ?*) Fiindcă abaterile de primul fel vatămă majestatea lui D-zeu, cele de al doilea fel distrug temelia tuturor virtuților (umilința și supunerea), iar cele de al treilea fel împiedică progresul repede în studii. Ce e contra lui D-zeu e o crimă care trebuie expiată cu cea mai aspră pedeapsă; aceea ce greșește cineva către cei-l-alți oameni și către sine însuși e o nedreptate ce trebuie reparată prin o mustrare aspră; aceea ce se păcătuiește contra lui *Priscian* un profesor de gramatică în timpul lui Justinian și care a publicat un tratat intitulat *de arte grammatica* și care era introdus în școlile din Ev. mediu) e o pată ce se poate spăla cu buretele unui cuvânt dojenitor. *Cu un cuvânt, disciplina să tindă într'acolo, ca să deștepte în toți supunere către D-zeu, obligațiune către aproapele, silință la învățatură și pentru problemele vieții și să le desvolte într'un încontinuu exercițiu.*

8. Cea mai bună formă de disciplină ne o oferă soarele ceresc, care dă plantelor încontinuu 1) *lumină* și *căldură*, 2) adesea *ploae* și *vînt* și al 3) rar *fulgere* și *trăsnete*, cu toate că și acestea din urmă sunt spre folosul lor.

9. Dacă învățătorul imitează această procedare a soarelui, atunci să tindă de a inspira tinerimei supunere și anume:

1) *prin neîncetate exemple* asupra a tot la cea ce vrea să-i conducă, prezentându-se însuși ca un viu model. Fără aceasta totul e zadarnic;

2) *prin cuvinte edificatoare, sfătuitoare* și câte o dată *chiar dojenitoare*. Totuși învățătorul să fie foarte atent, ca din tot ce face el, adică din *învățare*, *poruncire* și *dojenire* să reese, că el le face cu iubire părintească și pentru binele școlarilor, iar nu pentru al lor rău. Dacă școlarii n'au putut să pătrundă în deajuns o asemenea intențiune a învățătorului și nu s'au

convins de ea, atunci disciplina nu va avea efect asupra lor și ei chiar i se vor opune.

3) În fine, dacă observă învățătorul, că se găsesc și naturi nenorocite pentru care această procedare e neîndestulătoare, *atunci să se alerge la alte mijloace mai eficace, ca ast-fel să nu se lase nimic neîncercat și să nu se desmereze, întocmai după cum se esprementează cu un loc dovedit ca incapabil cu totul de cultură*. Căci pentru unii poate să-și aibă valoare aceea ce se zice, că «*un frigian să îndreptează numai cu bătăi*». Și dacă o asemenea disciplină nu va folosi într-un nimic celor disciplinați, va folosi totuși celor-l-alți prin frică inspirată. Cu toate acestea să se ferească învățătorul de a amenința încontinuu și de a întrebuința asemenea mijloace la orî și ce ocaziune, ca să nu se epuizeze aceste mijloace înaintea de a se ivi cazuri extreme.

10. Concluziunea a tot ce s'a zis pînă acum și a ce se va mai zice încă e aceasta: disciplina școlară să tindă, ca să formeze, întreție și fortifice în acei ce se educă pentru D-zeu și biserică o dispozițiune sufletească întocmai aceleia pe care o cere D-zeu de la copiii săi încredințați școalei lui Cristos, *să se bucure cu frică Psalm 2, 11, să lucreze la mîntuirea lor cu frică și cu cutremur (Filip. 2, 12), să se bucure în Domnul tot-d'auna (Filip 4, 4), adică să fie în stare și să priceapă de a iubi și respecta pe învățători și că ei nu numai să se lase cu plăcere de a fi conduși acolo unde vor ei, ci să tindă chiar cu stăruință spre aceasta*. O asemenea dispozițiune sufletească nu se poate forma cu alte mijloace, de cât cu acelea pe care le am amintit și anume cu *exemple bune, cu cuvinte amicale și cu un devotament sincer și tot-d'auna fără rezervă*. Cu câte un fulger și tunet, însă numai în cazuri excepționale, dar și atunci cu tendință, ca severitatea tot-d'auna să se transforme pe cât e posibil în iubire.

11. Căci cine a văzut vre-o dată (spre a mai lămuri cele zise încă cu un exemplu) ca un *bijutier* să poată produce un obiect artistic numai cu ciocanul? De sigur nimenea. Așa un obiect mai bine se toarnă, de cât să se formeze cu ciocanul. Sau dacă ar fi să rămăe ceva nefolositor, atunci *lucrătorul dibaci* nu-l înlătură cu forța, bătându-l cu ciocanul, ci lovindu-l încet cu un ciocănaș, sau 'l ea cu cleștele, sau cu alt-ceva, însă cu mare atențiune, la urmă apoi 'l netezește și 'l poleește. Și noi să ne închipuim, că figura *D-zeului* celui viu, ființa națională să poate forma cu violență oarbă?

12. Și *pesکارul*, care vrea să pescuiască în ape adânci cu un mare năvod nu-i atârână numai plumb spre a 'l scufunda și adânci, ci din contra și bucăți de plută care țin năvodul de cea-l-altă parte la suprafață. In acelaș chip și acei, care se ocupă cu tinerimea la pescuirea virtușilor, trebuie pe de o parte să 'i apese cu severitate spre teamă și supunere, umilită, iar pe de altă parte să-i înnalțe cu amabilitate spre iubire și deșteptăciune vioae. *Fericiți sunt acei învețători, care pot să uniască pe amândouă! Fericită e tinerimea, care se poate bucura de asemenea învețători!*

13. Aici aparține și părerea unui bărbat însemnat, a lui Eilhard Lubinus, doctor în teologie, care se găsește în prefața noului său testament, unde vorbește despre îmbunătățirea școalelor. El zice: «Tot ce se predă tinerimei spre învețare să fie ast-fel vrut de ea, în cât să nu învețe nimic fără voie și silită, ci toate, atât pe cât e posibil, de bună voie și din propria dorință, cu o anumită bucurie sufletească. De aceea sunt absolut de părere, ca bătăile și chinurile ce sunt demne numai pentru sclavi, iar nu pentru oameni cum se cuvine, să se înlătore cu totul din școală, și să se întrebuințeze numai față de sclavi și de servitorii îndărătnici. Școlari cu asemenea dispozițiuni se pot cunoaște

în școală îndată și să se înlăture fără întârziere și anume nu numai din cauza îndărătniciei aptitudinilor naturale ce e de obicei proprie sufletelor sclavilor, ci și din cauza corupțiunii unite cu ea. Și dacă li se mai împărtășește și învățătura și arta, atunci ele pot să devie în mâinile unor asemenea oameni arme spre a se omori pe sine și pe alții. Se găsesc altfel de pedepse ce se pot întrebuița față de școlarii liberi.

CARACTERUL ¹⁾

FORMAREA CARACTERULUI

4. Influența căsătoriei.

Bunăitatea femeii, nu ochii ei frumoși
Să mă câștige. *Shakespeare.*

Mulți se simt în căsătorie desamăgiți, pentru că așteaptă prea mult dela dînsa, orî pentru că nu aduc în căsătorie partea lor de veselie, prietenie, paciență și minte. Fantasia lor le-a zugrăvit poate o icoană, care nu se găsește pe pămînt — și când năvălește asupra-le realitatea cu necazurile și grijile sale, ei se deșteaptă ca dintr'un vis. Orî, deși nu caută ceva de tot perfect, totuși ceva ce se apropie de perfecțiune — până ce descoper, că și cei mai buni au slăbiciunile lor. Tocmai acela, care este cel mai puțin perfect dintre toți, pretinde adeseori mai mult ca orî și care dela răbdarea semenilor săi; de altă parte nedesăvîrșirea omenească încheie adeseori cele mai strânse legături între inimi pline de iubire.

Regula de aur a căsătoriei este : rabdă și iartă ! Căsătoria este ca și domnirea, un șir de concesiuni împrumutate ! Trebuie să iai și să dai, să te înfrîni pe tine însu-ți și pe celălalt și să-ți ierți, nu greșelile grosolane, dar totuși multe neperfecțiuni.

1) Vezi numărul precedent al acestei reviste. După Smiles-Rudow dupe „Gaz. Trans.“

Dintre toate însușirile bune este dispozițiunea bună a inimii, cea mai însemnată și cea mai hotăritoare pentru căsătorie. Impreunată fiind cu stăpânirea de sine, ea dă omului răbdare de a duce în spinare, de a asculta vorbe mândre fără a răspunde la ele, până ce s'a așezat focul mâniei.

Adevărata soție este ca o candelă vecinică, care luminează în totdeauna cu aceeași rază blândă sanctuarul casei ziua și noaptea, vara și iarna, mereu și neîncetat.

Poetul engles Burns împarte însușirile femeii bune în zece părți. Patru din aceste părți se vin pe simțul adevărat al inimii, două pe mintea deschisă, una pe spirit și pe umor, una pe frumusețea feței, pe ochii vii, pe figura sveltă, grația mișcărilor și celelalte două părți restante se vin pe ce se mai țin de femeie : Avere, neamul și legăturile lui, cultură mai înaltă ș. a. ș. a. Dar Burns adaugă : Puteți împărți aceste părți din urmă cum veți voi ; numai să nu uitați, că sunt numai părți, dintre care nici una nu face de departe un întreg. BCU Cluj / Central University Library Cluj

S'a zis că fetele învață foarte bine a împleti mreje, dar ar fi mai bine dacă ar putea să facă colivii. Bărbații se pot adeseori prinde așa de ușor ca pasările, dar pe cât de ușor se prind, pe atât de greu este a-i ține prinși. Dacă o femeie nu este în stare să facă ca casa să fie pentru bărbat locul cel mai curat, plăcut și dulce din lume, atunci Dumnezeu să ajute sormanului, căci el este în adevăr espatriat.

Nici un om cu minte nu se va uita, când se însoară, numai la frumusețe, sau și numai mai mult la frumusețe. La început ce-i drept ea atrage puternic, dar aceasta se pierde, din ce în ce mai mult. Prin aceasta însă nu voim se desprețuim frumusețea, căci acolo unde celelalte își țin cumpăna, ea e cea mai bună cheazășie pentru sănătate. Dar a-ți alege o figură frumoasă fără de inimă, trăsuri frumoase, care nu sunt luminate prin bunătate, este cea mai de plâns greșală, ce o poate face omul. Urmările acestei greșeli sunt adeseori, cum zice Schlegl în «Lucinde» : căsătorii, în care bărbatul vede în ne-

vastă numai genul, nevasta în bărbat numai însușirile sale cele mai naturale și poziția sa în societate, iar amândoi iubesc în copii lor numai produsele lor și proprietatea lor și în cele din urmă trăiesc amândoi lângă olaltă în raporturi de desprețuire împrumutată. Precum chiar cea mai frumoasă grădină, dacă o vezi în fie-care zi, își pierde farmecul, așa și cea mai frumoasă față, dacă nu străluce din ea un suflet frumos. Ce pare azi frumos, este mâine de toate zilele, pe când bunătatea inimii poate să lumineze și trăsurile cele mai de rând. Ba, această frumusețe a inimei, crește mai curând decât să scadă; timpul o coace numai, dar nu o vestezește. După anul dîntăi al căsătoriei, soții arare-orî se mai îngrijesc de aceea, cât de frumos este unul sau altul; cu atât mai mare preț pun însă pe dispozițiunea inimii. Addison zice: Dacă ved un bărbat cu fruntea încrețită și cu fața amărită, nu pot să nu compătinesc pe nevasta sa; dacă ved însă pe un bărbat cu fața veselă și deschisă, atunci fericesc pe ai săi.

Intreaga ființă morală a unui bărbat este foarte tare și neapărat influențată de femeia sa; un suflet josnic îl va trage în tină, un suflet nobil îl va ridica. Femeia aceea va omori simpatia lui pentru alții, va paraliza puterile sale, și viața lui o va întoarce cu fundul în sus; femeia cu suflet nobil însă va mulțumi trebuința lui de a iubi, îl va întări și lăsându-i liniștea de lipsă, va înăspri mintea lui. Și mai mult ca atât: o femeie cu suflet ordinar îl va lăsa să rămână îndărătul scopurilor lui, apăsându-l în jos, în loc să-i dea avînt ca să se înalțe.

Scriitorul frances, de Tocqueville, a fost adînc pătruns de acest adevăr și era convins că un bărbat nu-și poate afla în viață un reazim ca acela, pe care îl poate da o femeie bună și nobilă.

El zice, că adese-orî a văzut chiar și pe niște bărbați slabi desfășurînd adevărată hărnicie, dacă aveau lângă ei o soție, care îi îmbărbăta și-i coregea sau îi întăria în părerile lor asupra activității publice; pe când din contră încă și mai a-

desea orî oameni harnici luându-și femeî mărginite și mici la inimă aū fost trași în noroiul egoismului ordinar așa că nu mai aveau sens pentru alta, decât pentru plăcerile cele mai de nimic.

De Tocqueville însu-și avu fericirea să poseadă o femeie admirabilă, și el se exprimă în scrisorile lui confidentiale cu cea mai mare mulțămire, cum l-a sprijinit și l-a susținut curagiul ei, perseveranța ei, nobleța inimii ei, și veselia ei neschimbată. El scrie între altele : Cu cât merg mai departe prin lume, cu atât mai clar vîd, că numai fericirea casnică are preț.— Ear în alt loc zice : Multe împrejurări esteriore aū contribuit la fericirea mea. Inainte de toate însă mulțumesc lui Dumnezeu, că m'a făcut părtaș de cea mai mare binecuvîntare a omenirii, dîndu-mî adevărată fericire casnică.— Către amicul său de cruce, de Kergorlay, scrie : Cea mai mare binecuvîntare, ce am s'o mulțumesc lui Dumnezeu, este că am găsit pe Maria. Tu nu-ți poți închipui ce-mî este ea mie în ore de încercare. De obicei așa de blîndă, ea atunci devine tare și energică. Ea veghiază asupra-mî fără ca să știu eu ; ea mă liniștește și mă întărește față cu niște greutăți cari pe mine mă fac confus, pe ea însă o lasă veselă. În fine scrie : Nu pot să descriu fericirea, ce mî-o procură societatea zilnică a unei neveste, în sufletul căria se oglindează și se mărește tot ce e bun în noi înșine. Când zic saū fac ceva, ce mi se pare deplin corect și bine, observ în trăsurile feței Mariei îndată o expresiune de mîndră satisfacțiune, care mă înalță. Și, din potrivă, dacă mă mustră conștiința, fruntea ei îndată se innorează. Și cu toate că eu am mare influență asupra ei, vîd totuși cu plăcere, că-mî inspiră venerațiune și sfeală, și pe cât timp o voiū iubi ca acuma, de sigur, că nu voiū face nicî odată: ceva ce nu se cuvine.

Dintre bărbații renumiți englezî, mai cu seamă Burke a fost foarte fericit cu soția lui frumoasă, amabilă și de nobile sentimente, deși viața lui publică a fost plină de iritațiuni și spaime. Semnificativă pentru el este aserțiunea : iubirea noastră

de casă este simbul orî-cării iubiri de patrie, naţiune, omenire ş. a.

Lady Rachira Russel a dovedit mare tărie de suflet. Soţul ei fiind tras în judecată şi greu acusat, ea a făcut tot ce a putut pe cale cinstită spre a dobândi achitarea soţului ei; când însă s'a convins, că toate erau zadarnice, ea desfăşură tot curagiul, de care era capabilă, spre a întări prin exemplul ei pe soţul ei în hotărîrea sa de a suferi cu curagiu moartea, la care a fost condamnat. Înainte de executarea sentinţei de moarte, ea merse cu copiii ei să-şi ia adio dela el; atunci, ca să nu-î amărească şi mai mult sufletul, ea îşi ascunse durerea de moarte silindu-se a părea resolută şi după un rămas bun plin de iubire, ea se depărta dela el în tăcere. După ce s'a depărtat zise Lord William Russel: «Acuma am trecut şi peste amărăciunea morţii.»

După proclamarea independenţei americane, preşedintele de mai târziu Iohn Adams a dat soţiei sale cartea: «Viaţa şi scrisorile lui Lady Russel», pentru ca citind această carte, ea să se pregătească, de a vedea odată pe soţul ei şi fără cap (adică cu capul tăiat). «Soţia mea», zice Adams în raportul seû, «nu m'a împedicat nici odată, nici prin vr'o privire, nici prin vr'un cuvînt, de a lua asupra-mi toate pericolele pentru libertatea patriei mele, dimpotrivă ea a fost foarte hotărîtă să împărtăască cu mine aceste pericole».

Aşa zice şi curagiosul preot engles Baxter despre soţia sa, că ea a suferit toate lovirile sortii, ce l-a ajuns pe el, fără a se jălui. «Am trăit», zice el, «19 ani împreună în strînse legături de iubire şi de înţelegere reciprocă». În anul al 6-lea Baxter, pentru că ţinuse o adunare de popor, fu condamnat la închisoare; acolo soţia lui îl îngriji, fiind mai amabilă ca vreodată şi, precum spune el, fiind contra intenţiunii lui de a cere să i-se ierte din pedeapsă şi să fie eliberat din închisoare.

Marele explorator Livingstone n'a suferit în călătoriile sale prin Africa o durere mai mare ca pierderea soţiei sale, care a înfruntat toate pericolele şi grozăviile expediţiunii împreună

cu el. El zise către amicul său : Această lovitură îmi rupe inima. Toate celelalte lovirî mă întăriaū numai în hotărîrea de a învinge toate piedicele, aici însă m'am simțit cu totul sdrobit... Eu am luat'o din iubire, și cu cât trăiam mai mult împreună, cu atâta o iubiam mai mult.

Nu-î mirare dar, dacă în timpîi mai nuoî spirite mai puțin tari, ca cum era Livingstone, n'aū putut să mai trăiască după pierderea soțului, sau a soției.

Unul din exemplele cele mai mișcătoare ne oferă Samuil Romilly, care lăuda pe soția sa, că are minte ageră, simțimintele cele mai nobile, curagiul cel mai înalt al virtuții, iubirea cea mai fierbinte și gingașă și frumusețea cea mai strălucitoare. Șapte zile după moartea ei el muri de supărare. Contrariul lui, Francis Burdett, i-a semănat în această privință, căci după pierderea soției sale n'a mai mâncat și n'a mai bătut. Burdett muri înainte de înmormântarea soției sale, și fu îngropat lângă ea.

Pictorul Thomas Graham când era de 43 de ani pierdu femeia lui, pe care o eternisase într'un tablou ca mireasă. Nemângăiat, cum era, el intră ca voluntar în oștire, căutând să fie nemerit de un glonț, dar nu-l nemeri cu toată îndrăsneala lui nebulă ; din contra el înainta din grad în grad, până ce deveni al doilea comandant. Dar până ce a trăit n'a dat uitării pe soția sa, căriia cum zicea, avea să-î mulțumească toată gloria sa.

De altă parte sunt și eșemple de femei nobile, cari aū venerat așa de mult memoria bărbaților lor. Astfel Maria Tereșia, care a ridicat soțului său un monument, a căruî inscripțiune se termină cu cuvintele : «nu patria, nu împăratul, ci soția l-a ridicat.» — Și când soția lui Washington a primit știrea despre moartea eroicului ei soț, ea răspunse : «Ei dar, acum toate aū trecut. Eu îi voiū urma în curēnd, căci acum nimic nu mă mai poate lovi.»

Soția lui Albert Morton muri de durere după pierderea lui și fu înmormîntată lângă el.

Și femeile n'au fost numai cele mai bune, cele mai credincioase și mângâitoare soațe ale bărbaților lor, ci adese-orî le-au fost și cei mai activi ajutoři la munca lor. Ast-fel, se serie, soția lui Galvani, fiica profesorului Galeazzi, a făcut atent pe bărbatul ei cum se mișcău niște picioare de broască, cari atirnau de mașina electrică, și prin aceasta i-a ajutat să descopere galvanismul. Și soția marelui chemic frances Lavoisier lua parte la toate scrutarile lui și-i ajuta la desemnuri. Tot așa făcea și soția geologului Dr. Buckland, ea îi ajuta în studiile sale și mai ales la desemnuri. Cu săptămânile, ba cu lunile ea jertfea nopțile spre a serie lucrările lui de peste zi. Și totuși ea, cum serie fiul ei, nu-și uita de copiii săi, cărora le da instrucțiune în fie-care zi înainte de ameză.

PARERI DIN AMOS COMENIUS

În numărul I al anului trecut al revistei s'a scris despre biografia marelui pedagog I. Amos Comenius; astăzi reproducem, în traducere după «*Pedagogium*», câteva sfaturi din capitolul

De amicitia et humanitate

Dacă vrei, ca fiecare să găsească plăcere în societatea ta, fii afabil și prietenos cu inferiorii tăi, gata de servit semenii tăi, cu reverință și supunere pentru superiori, căci vei câștiga favoare.

Să nu crezi că te înjosești urând de bine aceluia de la care îți ieși rămas bun, salutând prietenește pe cel ce cercetezi sau pe lângă care treci, mulțămind celui ce te salută și petrecând pe cel ce-și ia rămas bun de la tine.

Răspunde blând celui ce te întreabă, fie prin un semn de aprobare orî neaprobare prin consimțimînt orî refuz.

Nu tăia vorba vorbitorului, ci ajută-l dacă nu știe

ceva și-ți pică ție în minte; să nu reții pe cel ce te așteaptă.

Dacă poți să faci cuiva pe voie în vr'o afacere, nu-î refuza, nici să-ți fie neplăcut, nici să-ți cadă ca o sarcină, nici să-ți pară că nu merită osteneală.

Dacă are cineva lipsă de sfat, sfătuește-l; dacă are trebuință de mângăere, mângăe-l, dă mână de ajutor celui ce are lipsă de el, aprobă-l pe cel ce trebuiește aprobat, cercetează bolnavii; ast-fel îți câștigi favoarea și bunăvoința tuturor.

Dacă te-a ofensat cineva, trece-î cu vederea, așa îl vei rușina, dacă se căește că a făcut, iartă-l și ți-l vei îndatora foarte.

Dacă te-ai făcut cuiva nesuferit, nu te rușina a-î vorbi, a-l mulțami, a-l împăca, a-î cere ertare și a fi împăcați: nu numai de formă ci serios.

Inimiciția ascunsă n'o lăsa să se învechească, ca să nu să prefacă în ură.

Deși nu se poate să nu se întâmple necuviință și discordie, dar concordia trebuie să fie restabilită prin răbdarea ta și cei desuniți să fie împăcați prin mijlocuri.

Dacă cuiva merge bine, nu-l privi cordiș, ci bucură-te; dacă e în nenorocire compătimește-l.

Maî mult de cât ori ce stărue pentru adevăr, nimic nu e maî urîcios de cât minciuna; cine scornește minciuni e urît de toți.

Dacă ți s'a descoperit un secret, nu-l divulga, nimeni să nu-l afle de la tine, dacă te întreabă cineva: tac, ține-l ascuns, tăcerea nu e păgubitoare pentru nimeni, nu va incomoda pe nimeni, pe tine însă te va face iubit și te va recomanda.

Între cei veseli nu fii posomorât, dar nici voios fără cumpăt.

Nu fii guraliv față cu alții, și dacă amesteci în vor-

bire vr'o grațiositate să fie glumă, nu batjocură, nu te certa, ca să nu întăriți pe cineva din cei absenți.

Căci a se certa, a se hîrăi, a se bate e fapta mociului, iar obiceiul defăimătorilor și purtătorilor de vorbe e de a defăima și denunța.

Reproducătorul

EXAMENELE PUBLICE ANUALE

LA

ȘCOALELE PRIMARE

În curând va veni o vreme când vechia formă a examenelor de la sfârșitul anului o să dispară. În locul acelei monotonii adormitoare pentru clasa întreagă și poate de rău augur pentru elevul sucit și răsucit la tablă de către un dascăl aspru și neînduplecat, o voioșie mare, un raport de intimitate se va revărsa și peste o parte și peste alta, prin modul nou de a pune chestiunile.

În loc de exemplu, părinți și profesori, să se mai convingă la examen că ce poate să știe fiul și discipolul după un an de grijă și de neodihnă intelectuală, o concentrare sistematică a materiei făcute va fi de sigur ținta modernă a acestor cercetări anuale.

La ce folos spre pildă să mai pipăești pulsul școlarului o jumătate de ceas, când în cursul anului l-ai pipăit mereu? La ce părinții iarăși să se mai necăjească a asculta pe fii lor — vorbesc de cei leneși — când tot anul n'au avut vreme să mai dea pe la școală?

Sunt dar în contra acestor examene speciale pentru fie-care școlar întru cât ele nu pot ridica valoarea reală a elevilor pătați, fie în fața profesorilor, fie în fața școlarilor, fie în fața părinților chiar. Copilul, care un an întreg a trăit în o sferă streină vieții de școală, părinții care numai la sfârșitul anului pot să-și dea seamă de importanța venirii lor la școală sunt de o potrivă de condamnat: cei dintâi pentru că nu s'au silit când trebuia; cei d-al doilea, pentru că nu s'au pus într'un raport mai intim

cu institutorul și n'a luat cunoștință de cele ce se petrec cu elevii lui.

În școala primară mai cu seamă, elevul care n'a studiat tot anul, lecție cu lecție, care n'a fost atent și consecuent la explicațiile și observările institutorului să nu aibă dreptul ca la examen să fie sucit și răsucit atât pentru a se vedea dacă știe sau nu știe; căci institutorul își cunoaște de bună seamă marfa.

Este încă un motiv care mă îndreptățește a crede că această *minciună convențională* a examenelor va trebui să dispară și să facă loc adevăratei expresiuni a unor asemenea sărbători.

Elevii în ultimul trimestru repetă materia deja învățată. Institutorul are atunci ocasiunea de a îndemna din nou și de a observa că uni dintre elevii *însemnați* (leneși) se ridică, sau se coboară sub 0 grade. El și-a format deja convingerea despre aceia care vor trebui să fie promovați sau nu. El este sigur că cutare, chiar întâmplându-se prin cine știe ce minune să răspundă nu va trece clasa; căci câte și care nu i-au făcut acela sau altul în cursul anului și de câte-ori aceiași lecție nu s'a repetat în zadar pentru ei, căci «ochi aveau, și nu au văzut; urechi aveau și n'a au auzit.»

Soarta lor dar este hotărâtă. A pretinde că un elev poate în 4 zile să știe un material trecut într-o vreme relativ lungă este o absurditate de nediscutat. Lecțiunile institutorului trebuiau să se edifice la vremea lor în școlari, ele trebuiau de mult să se transforme în mușchi trebuincioși, iar nu când *cuțitul ajunge la os*, când examenul bate la ușă să morfolească cartea, mai rău încurcând-o.

Cum se vede din cele scrise sunt cu totul de părere contrarie cu aceia care mai susțin examenele în fasa de azi. Vremea lor a trecut de mult. Eu aș admite cu toate acestea numai într'un singur cas; la școlile unde nu s'a făcut întregul an multă treabă, acolo unde profesorii și școlarii au trăit într'un fel de amorteală reciproc susținută, acolo mai au dreptul la viață. Institutorul la sfârșitul anului își alege ca oile dintre capre pe cei capaciți, iar pe cei-l'alți «vite de jug» îi oprește, pentru a-i face la *anul* să se silească.

Ast-fel dar pot zice că vremea examenelor, astă-zî rău înțelese a început să treacă sau vreau să o consider ca trecută pentru școlile cu dascăli calificați și proprii pentru sarcina lor.

Atunci, prin ce înlocuim aceste zile de mulțumire ori de amărăciune sufletească pentru profesori, părinți și elevi? Când

se poate constata mai bine progresul unei școale, dacă nu la examenele anuale?

Revizorul, inspectorul, *delegatul*, orî-care persoană autoritară, când să-și dea seamă despre ce a făcut un dascăl și când pot mai bine să se intereseze de soarta unei școli de cât la examene?

Indată ce am arătat nulitatea examenelor înțelese rău din punctul de vedere pedagogic — vom sta de vorbă acum să găsim leacul.

Știut este că pe materia făcută în cursul anului, bine sau rău, se bazează examenele noastre publice. Nu ne privește atîta acest lucru. Vorba este însă că chiar la aceste preținse examene lumea scolară, asistenții și profesorul să nu se plictisească. Variațiunea în cursul cercetărilor nu va putea fi făcută de cât cu condițiunea ca învățămîntul să fie *simultan*, adică întrebările puse să se adreseze la clasa întreagă în același timp și spre a nu se face confușiune — nu va ridica nici un școlar degetul pentru a arăta că știe; ci fie-care «au hasard de fourchette» va fi întreat.

Acest fel de examinare nu este și nu poate fi vițios. Partea cea mai bună a lui este că într'un număr de ore relativ scurt, institutorul poate parcurge tot materialul parcurs — deși în liniamente generale, — și cu toată clasa, și al doilea că elevii foarte buni scoși singuri după moda veche la tablă, nu se mai pot emoționa, rușina etc., întrebările venind mai bine școlarilor a răspunde din bancă.

Materialul de învățămînt se împarte astfel pe obiecte avîndu-se în vedere fie cultura fie căruia în parte, fie importanța lor, adică greutatea sa ușurința fie-căruia.

Se poate alcătui ast-fel un program care să concentreze pentru o zi un număr de obiecte care lucrează în același sens asupra inteligenței, inimii și fizicului școlarilor.

Iată unul de pildă :

- 1) Religia și limba română desvoltă sentimentele de adevăr, bine, frumos și judecata, se iaă împreună.
- 2) Aritmetica, Geometria, Desemnul, și în școalele de fete lucrul de mână, lucrează în sensul desvoltării judecății mai mult de cât al sentimentelor.
- 3) Istoria și geografia, alături de care se ia instrucția-civică etc. care desvoltă memoria, fantasia, iubirea de omenire etc. se iaă împreună.

4. Inv.-real cu diversele sale ramuri le poate întruni pe toate, se ia singur.

Acest plan de examinare este în legătură și cu materialul ce trebuie să se întrebă. De obicei cu o chestiune pusă dintr'un obiect să învârtă cu mestegug tot materialul făcut, adică să știi să concentrezi totul. Aceasta depinde de pregătire și de prezența de spirit a fie-cărui dascăl.

Ni s'ar imputa tocmai aci, pentru ce să mai urmărim o ordine, când nu acesta este scopul examenelor ?

Școala primară ca menire, dă cunoștințe generale elevilor săi. Ea însă e datoare a înșira aceste cunoștințe într'o ordine oare-care, pentru că numai așa se va aduce ordine și în spiritul copiilor. De acolo vine răul obicei că într'o conversație ori-care ar fi, cine-va nu știe pe undșă să iasă ca să apuce într'un mod logic alt șir de idei, însă subordonate celui d'întâi.

Același lucru trebuie să-l spun și pentru trecerea de la un obiect la altul. În școală să se facă iarăși în mod natural, nesimțit și din fie-care obiect să se ia cercuri care mereu, mereu, să se mărească formând ast-fel sintesa obiectului cutare.

Alături cu planul dat așa mai putea lua unul care să se deosebească cu mult de cel dintâi, urmărindu-se aci mai cu seamă ce fel de facultăți poate să desvolve.

1. Religia, Aritmetica, din limba română.
2. Istoria, Geometria, Geografia.
3. Instr.-civică, Limba, Caligrafia.
4. Limba. Inv. real.

Cum se vede, aci am unit un obiect care desvoltă și întărește sentimentele nobile cu unul care țintește la cultivarea judecății, și cu altul care urmărește întărirea memoriei.

Procesul acesta însă nu corespunde în totul realității ; căci fie-care obiect trebuie să aibă menirea a lucra pentru cultivarea celor 3 părți ale omului. L'am dat mai mult pentru interesul ce prezintă ca variație de materie și se poate trece ușor de la un obiect la altul.

Alt-ceva ce se mai zic. Ast-fel făcute, examenele se vor reforma. Ori-cine poate vedea în 10 miuute cât poate să știe o clasă întreagă dintr'un obiect și monotonia în care cădea clasa dispăre. Toți au lucrat în cursul anului. Toți să fie examinați într'un timp.

Ca probă de modul cum ar trebui să se facă examenele dau în No. viitor 2 specimene : unul reprezintă examenul ce am

făcut cu secția A (cl. I) și altul modul de procedare la secția B, acestea la școala de aplicație unde sunt institutor. Amintesc întreacă că și anul trecut într'unul din numerele revistei s'a făcut o dare de seamă asupra acestui soi de examene.

Grig. Teodosiū

NB. Cine vede în alt-fel lucrurile, să ia condeiul. Numai așa se poate ajunge să mergem pe un drum sănătos și bun.

NB. Gimnastica și cântul să se ia în toate orele. Motivele sunt de origină igienică, le cunoaștem toți.

D'ALE ESAMENELOR

Am arătat cu altă ocaziune, ¹⁾ cum se țin, cu folos, examenele scoalelor primare în străinătate și, la școala de aplicație de pre lângă școala normală de institutori din capitală, am pus și noi în practică, pre cât ni-aū iertat cei mari, examene model, atât în anul trecut, cât și în anul acesta. Și martor, ni este numerosul public, părinții dintre cei mai inteligenți ce-i are capitala (fiind școala noastră) situată chiar în centrul orașului lângă palat), zic, martori ne sunt părinții, că, după modul nostru de a ține examene, scolarii toți ne urmăresc, trebue să ne urmăriască cu cea mai mare atențiune și publicul cu cel mai mare interes. La noi examenele sunt, în tot timpul cât țin, pentru toți scolarii, nu numai pentru cei examinați, ai căror părinți vin la examine, noi facem și la examene, ca în totdeauna, învățămîntul simultan. Toți scolarii trebue să cugete, să răspundă înainte, toți să deslege operațiile ce se dau, și școlarul, al cărui părinte este de față, pronunță rezultatul; cei-l'alți îl aprobă, dacă-i bun și-l corigează, dacă nu corespunde întrebărei.

Știam cam cum se țin examenele și scoalele primare de prin anii trecuți; cu toate acestea m'am hotărît și în anul acesta să văz examenul unui domn institutor din capitală, care este și autor de mai multe cărți pen-

¹⁾ „L. p. t.” an. V. pag. 40—47.

²⁾ D-l M. Rădulescu este titularul clasei I la frumoasa școală „Cuibul cu Barză”

tru scoalele primare, și ce este mai mult, reprezentantul corpului didactic primar din capitală, în public, fiind redactorul revistei «Scoala Pedagogică», și care, ca la curtea cu jurați, se apreciază și se judecă mișcarea noastră culturală. Mă așteptam, cu tot dreptul, la un examen model, și, eată ce am văzut. Am văzut în clasa d-lui M. Rădulescu (căci despre examenul d. sale vreau să comunic aci un mic referat,) la 10 $\frac{1}{2}$ ²⁾. Avea scoși, ca la judecată, zece elevi, cari stăteau înaintea tablei; pe aceștia îi examină în timp de $\frac{1}{2}$ oră din citire, analiză, recitări, socotoală, desemn, etc. Cei-alți elevi, făceau cea-ce îi tăia capul.

Unii ședeau culcați cu capetele pe bănci și, aceștia erau cei mai cu minte, spunea d. Rădulescu, alții se jucau, doi cu doi, alții se plimbau până la ușe și îndărăt, dacă ușierul (în persoana unui școlar) nu le da voie să iasă afară, ori nu puteau să 'l biruiască, căci unul mai îndrăsneț se apucase la bătae cu bietul portar. D-nul institor după înălțimea catedrei (căreia și școlari și profesor îi zicea «*ca-tre-dă*») îi mai povățuia din când în când, să fie cumințe, ca cei cari ședeau cu capetele pe pupitre; de o dată însă l'am auzit. «*Măi băiete, nu te mai juca, ci dute afară și dacă te-ai săturat de joc, vin'o iarăși în școală!*» De altă dată (când gălăgia era mai mare) zise: «*Pe toți am să vă dau afară ca să rămân numai cu aceștia, să-i pot asculta etc.*»

Publicul, vezi bine, cea mai mare parte încă stete lângă «*catreda*» d-lui Rădulescu, pesemne să auză mai bine «tainele» învățătorei, pentru că, adevărat, d-nul Rădulescu vorbea numai câte unuia din cei zece «chiermați»; dar aceștia răspundeau toți de o dată. Mi-am însemnat și câte-va întrebări și afirmări ale d-lui R. cred, că nu va fi fără interes, a le însemna aci pentru «vecinica pomenire!»

«Cum se numește litera «c» (din cuvântul «*catredă*»)» Răspuns *litera lui «c» se numește consonantă*. Tot așa: *Litera «a» se numește vocală*. „*Literă*» și «*consonantă și vocală!*». Colțurile obiectelor în școală le numim „*unghiuri*», (vrind să depună formele unor părți). D. M. Rădulescu făcu și deosebirea de triumphiuri »sca-

lene» etc. în clasa I de notat mai este, că școlarii cei zece răspundeau sau pe apucate, cari erau mai dibaci în gândire sau toți de o dată, în cât nu știu, ce notă va fi trebuit să le dea d. institutor. În socoteală, în probleme d. R. sărea de la «kilograme» de cafea (o singură problemă potrivită, dar lăsată neresolvită) la «piccioarele» cailor, de aci la »ghete« și pe urmă la «șiruri» de pomi — șirul logic, ce 'l cere didactica, era observat la d. M. R. Aceasta-i icoană fidelă a decurgerei esamenului d-lui M. Rădulescu, autor al mai multor cărți didactice și redactor șef al unei reviste pedagogice în capitala țării!

V. Gr. Borgoranu

BURSE PENTRU SCOLARI

Oricine vrea să ăa un loc de bursier în școalele practice de agricultură de la Strihăreț (jud. Olt) și Păucești-Dragomirești (J. Roman), trebuie să întrunească condițiile următoare spre a fi primit la concurs, în ziua de 24 August, 1892, ora 9 dimineața.

- 1) Să fie român;
- 2) Să fie fiu de sătean agricultor, dovedind această cu un certificat în regulă, eliberat de primăria comunei unde domiciliază săteanul agricultor.

Nici un fiu de locuitor din comunele urbane nu se va primi în școală.

- 3) Să aibe etatea de la 15 la 20 de ani împliniți la 1 Septembrie 1892;

- 4) Să aibe certificat de absolvirea cursurilor școalei primare urbane sau rurale.

- 5) Să aibe o constituție robustă.

- 6) Să prezinte un act dovedind lipsa de mijloace, eliberat de autoritatea comunală și vizat de percepătorul local.

Materiile asupra cărora concurenții vor fi examinați

sunt cele cuprinse în programele școalelor primare, cu o deosebită atențiune asupra aritmeticei, geometriei practice, măsura suprafețelor plane și a volumelor celor mai obișnuite, noțiuni elementare de istoria naturală.

Concursul se va ține la școalele respective, înaintea unui juriu compus din directorul școalei, prefectul județului și un director de școală primară. Așa dar amatorii să se adreseze de timpuriu la direcțiunile acelor școale, cerând înscrierea și apoi cu o zi sau și două mai înainte de termin să se afle la școala unde s'au înscris.

O reflexiune. Dacă ministerul cere ca concurenții să fie săraci lipiți pământului, de unde vor găsi dinșii mijloace să călătorească jumătate țara ca să ajungă la una din cele două școale? Și, unde mai pui că copilul va trebui să aibă mijloace de întreținere în timpul concursului și până i se dă rezultatul, plus că el nu se va putea duce singur, ci însoțit de cineva din familie, ceea ce va îndoi cheltuețile fiecărui concurent. N'ar fi oare mai bine ca să se detalieze programul concursului și să se examineze câte unu, doi sau câte atâtea candidați în capitala fiecărui județ? Atunci cei aleși ar fi expediați gata cu cheltueala județului respectiv la școala pentru care s'au destinat, sperăm că cu oare-care bunăvoință s'ar găsi un mijloc a satisface această propunere.

Eniu Bălteanu

IN LOC DE PROLOG

Sunt șapte ani trecuți, de când d-nul Eniū Bălteanu, în rîvna d-sale de a călăuzi pe conducătorii fragedei copilării pe un adevărat drum pedagogic, înființă revista «*Lumină pentru toți*». Lupta a fost titanică.

De și pe fie-care an avea o pierdere de câte-va mii de lei dupe urma revistei și de și încuragiarea, la care avea drept, i-a lipsit în mare parte; totuși d-nul Bălteanu nu s'a dat înapoi și mai presus de ori-ce sacrificiu, a pus simțul datoriei pentru binele obștesc.

Tăria aceasta de caracter, perseverența ce d-sa pune în întrepinderile de această natură, au atras dreapta admirațiune din partea aceloră cari l-au cunoscut.

Și dacă astă-zi, dupe o viață de șapte ani, revista pedagogică «*Lumină pentru toți*», s'a despărțit în două, din cari cea de față se va ocupa cu literatura și cu cestiuini de știință practică: aceasta se datorește, în mare parte, stăruințelor ce mai mulți prietenii au făcut pe lângă d-sa.

Ne trebuia un chezaș sigur spre a putea duce la un bun sfârșit o întreprindere literară-științifică. Azi avem acel chezaș, decî recolta muncii noastre n'are să se teamă de nici o intemperie.

.....
La noi există mai multe reviste literare, dar cu creș-

terea populațiunii urmează să se cultive mai multe ogoare.

Noi nu făgăduim mai d'inainte, ci așteptăm ca însuși publicul să recunoască munca, zelul ce vom depune și folosul ce vom aduce literaturii române.

Așteptăm și nădăjduim că așteptarea noastră nu va fi lungă.

Tot ce putem spune e că vom căuta să grupăm în jurul acestei reviste tinerele talente, cari, cu concursul celor deja cunoscuți pe arena literară, să facă ca frumoasa noastră limbă să înflorească și mai mult, iar literatura română, lepădându-și fașele în cari e strânsă, să suridă, cu zîmbetul ei fermecător, tuturor acelor cari știu vorbi și citi românește.

Pentru acest scop am lăsat ca abonamentul să fie așa de mic și tot pentru acest scop vom căuta să aducem neîncetat înabunătățiri, din ce în ce mai mari, revistei de față.

Cititorii, cari ne vor urmări în drumul luptei noastre, se vor încredința de acest adevăr.

COMITETUL

CONDITIUNILE PROGRESULUI ¹⁾

Radicalism și socialism sau naționalism și patriotism?

(Conferința d-lui T. L. Maiorescu, ținută în sala ateneului din Ploești la 31 Mai precedent, în folosul societății „Caritatea“.

D. Maiorescu spune că progresul nu atârână de lustrul extern, de ceea ce s'ar putea face pe tărâmul civilizației sociale, într'un timp hotărit și prin imitație silită. Omul face progres numai când e mulțumit în sufletul său cu

¹⁾ Regretăm că nu putem avea textul complet al acestei conferințe așa de importantă.

ceea ce are sau cu ceea ce i se dă. Această mulțumire sufletească atârână numai de la ceea ce este potrivit cu firea individului său a națiunii.

Mai departe, d. conferențiar spune că fie-care om are un capital intelectual mai mare or mai mic, fie-care cunoaște o limbă ori mai multe; dar, într'un moment dat, n'are în conștiința sa de cât o singură idee clară și alte câteva mai puțin luminate, iar sutele de mii de idei stau ascunse în întunecul memoriei. Din acel mare capital intelectual grămadit în creeri omului, ideile se deslipesc una câte una și vin succesiv la lumina conștiinței. De aci se vede că grămădirea, introducerea, ca și evocarea ideilor grămadite, cer un timp oare-care, cer o ordine în mersul lor. Ei bine, dupe cum noi nu ne-am putea da seamă *deodată*, într'un singur moment, de întregul capital intelectual de care dispunem, tot astfel introducerea ideilor noi și a reformelor nu pot intra în creeri nostri cu *toptanul*, ci în ordinea în care-și fac și eșirea lor din creeri omului. De aceea este cea mai mare greșală din partea persoanelor cari vor să introducă, în țara noastră, noile idei de reforme, numai pentru cuvintul că ele se găsesc și în țările cele mai înaintate în cultură.

Cei ce zoresc cu introducerea la noi de asemenea idei și reforme, nu trebuie să se întemeieze pe motivul că acestea se găsesc în Franța, Germania și Anglia, ci să se întrebe *cum* și *când* au ajuns acele țări la astfel de idei și reforme? Așa dar din punct de vedere psihologic este cu desăvârșire neiertat să luăm *deodată* și *toate* rezultatele *ultime* ale unei evoluții de veacuri și să le introducem în țara noastră, care abia de vr'o 40 de ani a intrat în rândul statelor moderne.

Față cu atari propuneri, datoria noastră este să ne întrebăm, dacă avem pregătirea trebuincioasă, dacă am avut *timpul necesar* spre a trece treptat-treptat prin

acel șir lung de *cauze* anterioare ale căror *efecte* sînt noile idei și noile reforme ce vrem să introducem; căci se știe că natura nu face salturi și că în fond organismul omului este același la toate popoarele; de aceea, dacă vrem să ajungem unde aū ajuns popoarele culte, datori suntem să pășim pe drumul parcurs de ele.

Dacă Germanii, cari aū o cultură de mai multe veacuri, aū ajuns, prin o dezvoltare evolutivă, succesivă, la ideile și reformele de astăzi, este oare rațional să luăm acest ultim rezultat și să-l introducem la noi, fără să ținem seamă de dezvoltarea anterioară, de pregătirea sau nepregătirea noastră? Putea-vom noi, un stat-copil, digera ceea-ce digerează bătrânul stat german? Inverderat că nu. Dar să luăm un exemplu: «Presupuneți, zice d. Maiorescu, că avem în fața noastră un copil de trei luni, pe care îl îngrijim și dorim să-l vedem, cât mai în grabă, matur. Dacă, în loc de lapte, am începe a da copilului de 3 luni cărnuri, legume, etc., pe motivul că aceasta este alimentarea celor maturi, credeți oare că i-am ajuta la ceva sau i-am accelera creșterea și adăoga sănătatea? Din contră, i-am strica stomacul, l-am bolnăvi, ba poate chiar l-am omorâ. Ca să ajungă copilul de 3 luni la vigoarea și etatea omului de 30 de ani, datori sîntem să-i dăm lună cu lună, an cu an, nutrimentul și creșterea ce a avut-o acesta. De aceea, nu poate fi nimic mai greșit, nimic mai copilăresc, nimic mai nefiresc ca agitațiile ce se fac în politica noastră, de *radicali*, de *socialiști*, etc., cari se dau de cei mai 'naintați, pentru că vor să introducă în țara noastră niște idei străine și primejdioase, cari în țările civilizate formează ultimul rezultat al evoluției naturale și a căror aplicare nici acolo nu este considerată încă de necesară, deși numără mai multe veacuri de dezvoltare. Când o mamă, spre a grăbi dezvoltarea copilășului său de 3 luni, i-ar da mîncarea omului matur, faptul ei ar

fi calificat de toată lumea, ca o *nebunie*, pe când socialiștii voind să dea tinerului nostru stat aceeași alimentare ca și bătrânelor state apusene, ei își califică fapta lor de *progres*! Ceea-ce pentru lumea întreagă este o *nebunie*, pentru câte-va capete, cari vor să joace și ele un rol, este *progres*. Pentru ca un stat să ajungă la idei largi *internaționale*, mai întâi trebuie bine consolidat, bine armonizat *naționalicește*, trebuie să fi trecut succesiv prin acel șir de cauze anterioare, al căror efect este armonizarea generală: internaționalismul.

Spre a ajunge însă la o idee așa de largă, trebuie să fi trecut prin toate celelalte idei mai mici. Înainte de a ajunge la o armonizare generală, trebuie să aibă armonia în *familie*, între familie și mica sa societate a cunoscuților, între aceasta și marea societate a națiunii. Apoi, dacă se poate, să se stabilească treptat aceeași armonie între întreaga societate națională și între statele vecine, mai târziu între acestea și cele mai depărtate, și numai pe urmă devine probabilă concepția unei armonii internaționale¹⁾. Dar, pe cât timp poporul român n'a trecut prin nici una din aceste faze secundare imediate, pe cât timp noă ne lipsește armonia nu numai în societatea mare sau mică, ci și în familie, nu este oare culmea *nebuniei* să vorbim de înfrățirea noastră cu Englezii sau cu popoarele Americii?

Socialiștii dar cari vin cu ideile străine cele mai 'naintate, să nu uite un lucru, că în loc să facă bine națiunii, cum pretind ei, îi fac mai mare rău, bolnăvesc corpul național, al cărui stomac de copil nu poate digera alimentațiile celor maturi. Datoria socialiștilor este să dea națiunii române idei naționale, patriotice, potrivite cu firea ei, să desvolte creerii și inima fragedă a poporului român prin cultură și sentimente naționale;

¹⁾ Ceea ce în religie se zice o turmă și un păstor.

în scurt, să-și înceapă socialiștii lucrarea de la individ la colectivitate, de la națiune la omenire, și când își vor fi făcut în conștiință datoria către neamul lor care i-a născut și crescut, când se va fi împlinit și evoluția sentimentului nostru național, ca în cele mai dezvoltate țări, atunci și numai atunci să vorbim poporului român de internațională și de socialism. Pe cât timp însă n'am făcut mai nimic pentru noi înși-ne, și chiar ceea-ce s'a făcut, s'a făcut pripit și fără să ținem seamă de pregătirea prealabilă a poporului nostru, este o curată desechilibrare intelectuală să-i vorbim de internaționalism.. Naționalism deci ne trebuiește noă, nu socialism...»

Aceasta este esența conferinței d-lui Maiorescu. Publicul cel numeros de care era înțesată sala ateneului a înțeles importanța cestiunii și a apreciat cum se cuvenia competența d-lui conferențiar, de aceea și-a manifestat satisfacțiunea prin aplauze sgomotoase. Negreșit că erau și persoane de acelea cari n'au voit să se alieze cu argumentele aduse contra socialismului internațional.. Unii din socialiști susțineau chiar că ei voesc un socialism național (?!).

EDEMBAL

A C E L A Ș

*În zadar cerc a m'abate
Din cărări prea des umblate
Și-alte note să îngân:
Inima nu mi se schimbă,
Ochiul înapoi se plimbă
Și acelaș eu rămân!*

ALEXANDRU I. ȘONTU.

PLIMBARE FUNEBRA

Era un copilăș frumos, plin de grații și de voieșie; în veci ridea, par' c'ar fi înțeles că timpul fiindu-i măsurat, el nu-l putea perde în plânsuri ca ceilalți copii. Era de patru ani; nimic nu-i plăcea mai mult de cât să-l ia în brațe și să-l cânte un dulce cântec. În acea seară, sormanul copil, chinuit de o boală fără leac, întorcea spre mă-sa privirile sale suferinde și, ducând mâna la gât, îi zicea cu drag: «Scoate asta, mamă, scoate asta.» Apoi ceru să meargă în brațele mumei și o tot împingea înainte: «Umblă, mamă, umblă.»

Și mă-sa se puse să umble din odae în odae; bietul copil părea că vrea să fugă de soarta sa. «Cântă, mamă, cântă,» Și biata mumă, stăpânindu-și lacrimile, innecându-și plânsul, se puse a-i șopti cântecul lui favorit. Când tăcu muma, copilul cânta cu îngerii din cer!

BONIFACIU FLORESCU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DOI ANTAGONIȘTI ROMÂNI

Intr'un stil clar și natural, și o limbă curată, autorul arată marea luptă dintre Pompeiū și Cesar, primul reprezentând noblețea și secundul poporul; unul întemeindu-se pe reputația sa și pe senat, cellalt pe însușirile sale și pe soldați; unul continuând tradițiile lui Sula, cestă-l'alt pe ale unchiului său Mariū.

«Republica romană... era în punctul de a se scufunda, în urma luptei dintre Pempeiū și Cesar, sub îndoită povară a *colosalei sale măririi și a pierderii vechii severități a moravurilor.*

Această republică aristocratică, ajunsă în fine la niște isbânzi democratice foarte însemnate, precum înființarea tribunilor poporului, admiterea plebeilor la înalte demnități, la preoție, la căsătoria cu patricianii, în

fine la împărțirea egală a tuturor drepturilor cu o clasă trufașă, această republică e în ajun de a primi un stăpân unic, de a se preschimba în imperiu, un nou gen de regalitate, născut în lagăre, când omul civil nu mai însemna nimic, iar omul de război, totul. A zice cetățean unui militar era cea mai mare înjosire.

Cam pe la 50 de ani înainte de Cristos, Pompeiū și Cesar se ridicau mai presus de toți concetățenii lor, prin bogățiile, prin însușirile lor înalte, prin însemnătatea serviciilor aduse, prin faima lor militară și prin nemărginita lor popularitate.

Pompeiū fusese salutat cu nume de «mare» de către Sula, în numele poporului roman. Cesar, mai tânăr, se ridică repede prin geniul său militar și se îmbogăți în Spania, dar mai ales în Galia se ilustră. Acești doi mari cetățeni stau în bune relații până aici. Cesar, de și mai tânăr, făcu ginere pe Pompeiū, dându-i de nevastă pe fiică-sa Iulia. Cesar împacă pe Pompeiū cu Crasu, cu intenția ca să întrebuinteze în folosul său bogățiile acestuia și renumele încă mare până atunci al lui Pompeiū, căci el ținea deja la desființarea republicei.

Crasu voind să-și câștige și dinșul renume făcu pe Senat să declare război Parților cu conducerea căruia se însărcină el, dar păți rușinea de a fi bătut și-și găsi chiar moartea. În acest timp murise și Iulia nevasta lui Pompeiū, fiica lui Cesar, așa că între acești doi rivali ascunși nu mai exista nici o barieră.

Isvorul conflictului între acești doi antagoniști este ura dintre patriciani și plebeiani. În adevăr, poporul câștigase aproape toate drepturile, dar cu câte lupte și sacrificii! Ast-fel, Casiu, consulul care propuse prima lege pentru dare de pământ plebeilor, fu aruncat după stânca tarpeiană din ordinul senatului. Tiberiū Grachu, care impuse senatului o lege pentru împărțire de pământ, fu ucis din ordinul senatului de o ceată de pa-

triciani condusă chiar de marele preot, Scipion Nasica ; Caiū Grachu, care putu smulge câte-va legi favorabile plebeilor, fu omorât de o bandă de bătauși, condusă de patricianul Opimiū. Orî-ce alte încercări fură înecate în sânge. Zilele unei ast-fel de republice însă, aristocratice în fond, erau numărate ; pentru că, dacă senatul era hotărât să se opună dreptății, și poporul avea voința nestrămutată de a-și căuta dreptatea, fiind gata a se pune la ordinele persoanei ce i-ar promite-o. Decî, o dată convingerea aceasta formată, imperiul era ca și constituit.

Dacă poporul avea presimțimîntul acestei revoluții fatale, cum puteau să nu-l aibă oameni, ca Pompeiū și Cesar?? Ei se pregăteau și lucrau în ascuns. Ceva mai mult : înșiși istoricii și cugetătorii, timpul și spiritul cereau monarchia ; ba și provinciile spre a se scăpa de pretori și proconsuli, contra cărora n'aveau cui reclama, și ele nu s'au înșelat cu monarchia, căci sub imperiū guvernatorii se mai temeau de control, unde mai punem că sub Caracala ele dobîndiră cetățenia?

Cesar întorcîndu-se biruitor din Gali, nu voește să desarmeze până nu va desarma și Pompeiū care se afla în Ispania cu trei legiuni. Senatul trimite atunci pe cei doi consuli la Pompeiū cu ordin de a ataca pe Cesar, de oare ce Labienū (fost ajutor al lui Cesar) declară în numele lui Pompeiū că fără capul lui Cesar nu va fi pace. Cesar vîzînd aceasta, trimite ordin legiunilor sale să treacă Rubiconele, care forma granița provinciei sale, și deschise ast-fel răsboiul civil. Știrea despre sosirea armatei lui Cesar îngrozise pe Pompeiū, pe Senat și pe toți partizanii lor, în cît fugiră din Roma și din Italia, tocmai în Tesalia, de și Pompeiū dispunea de mai mulți oameni de cît Cesar. Senatul, magistrații și partizanii patricianilor fugiră din

Roma, așa de grăbiți în cât uitară să ia chiar tesaurul public. Nimeni nu se opuse lui Cesar, ba încă Roma îl primi cu aclamări. El luă bani cât îi trebui, puse garnizoane în Italia, merse în Spania de bătu o armată pompeiană de 60000. Intors în Roma, poporul îl proclamă dictator, dar el refuză primind a fi consul. De aci merse contra lui Pompeiū, pe care-l bătu la Farsala, în Tesalia. Pompeiū fugind în Egipt la protegiatul său Ptolemeū, făcut de el rege, fu ucis chiar din ordinul acestuia. Cesar deplânse moartea lui și chiar destronă pe Ptolemeū, făcând în locu-i regină pe Cleopatra. În Asia destronând pe Farnace, regele Pontului, scrisese senatului *veni, vidi, vici* după care, mergând la Roma, completă Senatul, schimbă pe magistrați, liniști pe toți, apoi porni contra altor armate pompeiane, formate în Africa de Metel Scipione, Caton și de regele Juba, pe care îi învinse la Tapsu. Catone se sinucise la Utica, ceea ce mânia foarte pe Cesar, căci, deși pompeian Catone, dar Cesar îl respecta mult. De aci merse în Spania, unde bătu la Munda pe Pompeiū Sextu (fiul) și pe Labienu, ast-fel că el fu biruitor pretutinden.

La Roma, senatul i se închină cu totul, îi ridică o statuie de aramă, adorându-l ca pe un semi-zeu, îl numi dictator pe zece ani cu *imperium*, îi dăde censura pe trei ani, dreptul de a avea scaun în Senat și de a-și da el întâiu părerea. După biruința de la Munda fu proctamat de părinte al patriei, i se ridică o statuie în templul lui Iovă Quirinus, deci îl făcură D-zeu nebiruit și i se creă o clasă de preoți: Iulii, pentru cultul familiei lui. Dar și el făcu multe îmbunătățiri; astfel, introduse o guvernare înțeleaptă, reorganiză statul și finanțele, reduse numărul celor ce treiau din mila statului, înființă colonii, recompensă pe partizanii săi dându-le pământ, funcții și noblețe, etc. Dar și către adversari fu clement, bun și chiar prea mult bun; căci,

între altele, în anul 44 a. c., lăsa să se aleagă pretori I. Brutu și Caiu Casiu Longin, cari luptaseră contră-i alături de Pompeiū, el regulă și calendarul, așa că calendarul nostru de azi este cel făcut din ordinul lui; de aceea se numește calendarul Iulian. N'avu parte însă a se bucura de roadele muncii sale, căci, la 15 Martie, anul 44 înainte de Cristos, fu ucis în mijlocul senatului, de patriciani între cari se afla și I. Brutu, pretor, fiul său natural.

Imperiul însă întemeiat la Farsala, de și nu căpătă forma definitivă din mâna lui Cesar, dăinui încă aproape 5000 de ani de la moartea lui.

Prima impresie fu o spaimă și durere generală, la cari nu se așteptau omorători.

Cesar se numi *dictator perpetuu*, dar lingușitorii se cercaseră a-i da titlu de rege, cea ce el refuzase.

Întreprinderea lui Cesar și lupta de la Farsala au fost cântate de mai mulți poeți, între cari mai însemnat a fost Lucan a cărui scriere se numește «*Farsala*».

Acesta este pe scurt coprinsul cărții d-lui I. Calinderu, intitulată: „*Doi antagoniști romani*“; dar frumusețile scrierii se pot cunoaște numai citind cartea întreagă.

DE MINE

NB. Acest articol s'a extras din procesele verbale ale „Cercului de lectură“ al revistei „*Lumină pentru toți*“.

UNUI BĂTRÂN ¹⁾

(LA ZIUA ANIVERSARĂ)

Bătrân! din pletele-ți albite
Es două vremi deosebite;
Pe frunte, iarna mult amară
Și 'n rîu, frumoasa primăvară.

¹⁾ Colaboratorul nostru, d. Alex. I. Șonțu, va face în numărul următor o dare de seamă despre regretatul poet C. C. Pleșoianu, atât de gustat de cititorii români.

Redacția.

Bătrân ! tu ai umblat pe drumul
Pe care umblu... și din fumul
Atâtor visuri și simțiri
Ți-au rămas numai suvenir...

Dar e destul în bătrânețe
Un vis frumos de tinerețe,
Care-ți șoptește lin... ușor
De focul primului amor.

Și când în lupta de Titan
Vezuși trecând șai-zeci de ani,
Ferice dacă zici în tine ;
«Cât am trăit, am făcut bine».

C. C. PLEȘOIANU.

LOCUL MEU FAVORIT

E foarte greu a hotări locul favorit.

Lumea e mare, natura incântătoare și fie-care colț al pământului înfățișază o taină...

E frumos în grădină, în livede, pe câmp, pe marea spumoasă, — ori unde e frumos!

Dar, ce poate fi mai măreț și mai mângâios în același timp ca înfățișarea unei frumoase bibliotecă! Aci îmi place mai mult și adesea mă apropiu de ea cu o venerație deosebită.

O deschid, volumele stau așezate ca și soldații unui corp de armată disciplinat. Și fie-care volum conține închis, — în graiul său, — pe unul din acele genii îngropate în haosul vremii... Vremea se duce, ființele sbor, totul se schimbă și se preface... dar, pe d'asupra tuturor celor văzute și nevăzute, spiritul plutește, nimic nu-l poate ataca și în potriva loviturilor unor josnici

geloși, sufletul divin al scriitorilor nesemuiți se împotrivesc, iar perversitatea rămâne mută și rece în fața rațiunii drepte.

O da, lângă bibliotecă e locul meu favorit!

Privesc rafturile de cărți și o lume, pe care timpul nu poate s'o acopere, de care viitorul nu poate a se despărți, — mă înconjoară și mă uimește!... E o lume mare, sborul visului n'o atinge și tristețea adâncă a atâtor gropi reci, cari transformă în cenușă și ochii gingași, și sufletul sublim, și bunătatea dulce, — cari oprirea sborul sufletului și cari pentru vecie au pus o barieră acelor spirite dumnezeiești, — mă cufundă în letargia profundă, făcându-mă nedestoinică d'a mai putea simți, vedea, sau auzi...

Biblioteca e grădina omenirii; ori cât de mică ar fi ea, totuși o carte bună e o floare neprețuită cu un parfum îmbătător.

De câte ori nu stați ceasuri întregi înaintea ei și mințea mea se plimbă tăinic prin marea vale a morților!

Duminica trecută am citit »*Florile Bosforului*,« cântecul popular ale lui Alexandri,» acele legende fără seamăn, acea oglindă în care se reflectă românul cu cele șapte inimi în pieptu-i de aramă!... Am citit pe Eminescu, pe Nicoleanu, Depărățianu și... ce am citit nu pot să spun!...

Când sufletul e prea mult uimit, el rămâne mut, dupe cum ochii rămân seci, când durerea e prea mare!

Biblioteca este o lume vecinic nouă. Când te obișnuiești cu ea, sufletul se îndrăgostește și cu greu te mai poți despărți.

Eă, ori de câte ori trec pe lângă ea, mă opresc și dacă nu am vreme a citi, mă mulțumesc chiar cu faptul d'a privi numai volumele.

De câte ori sufletul omenesc, în sborul avântului său, nu se oprește duios, mulțumindu-se ca numai ochii să vadă cea ce el ar dori!...

D-ra Paraschiva **

CONVORBIRI LITERARE

INTRE

UN INGINER ȘI UN LITERAT

Ortografia Română

Inginerul. Fie că grea este gramatica românească. Spre rușinea mea mărturisesc că mai bine cunosc gramatica franțuzească și scriu mai corect franțuzește de cât românește. Limba noastră n'are reguli precise.

Literatul. N'ai dreptate să vorbești ast-fel, căci gramatica noastră e de o mie de ori mai ușoară de cât cea franțuzească și are principii și reguli tot așa de precise ca și ori-care altă gramatică.

Inginerul. Știi că-mi pari foarte curios, când te aud vorbind ast-fei?

Literatul. Să nu crezi că-mi laud meseria, pentru că sunt profesor de limba română; dar îți spuî adevărul în toată puterea cuvintului că nu cunosc gramatică așa de lesnicioasă ca a limbii noastre.

Inginerul. Te rog spune-mi un exemplu, două, sau dă-mi ceva probe, ca să mă luminez; căci, cu toată încrederea ce am în d-ta, în această privință stau la îndoială.

Literatul. Bucuros. Să luăm de exemplu verbele neregulate. În limba franceză sunt peste 120 de verbe neregulate, pe când în românește sunt numai 9, și chiar acestea nu prezintă neregularități de cât în trei, mult patru, timpuri.

Inginerul. Dacă nu te superi, te rog spune-mi acele 9 verbe. Tare sunt curios de a le cunoaște.

Literatul. Cu plăcere: 4 sunt de conjug. I: *daă, staă, laă și iaă*; 3 de conjug. II: *am, vreaă și beaă*; 2 de conjug. IV: *fire și știre*.

Inginerul. Va să zică, în toată limba românească, numai aceste 9 verbe sunt neregulate?

Literatul. De sigur. Ca să te încredințezi despre aceasta, poftim, îți pui la dispoziție toate gramaticile române, deschise la titlul: verbele neregulate. Citește, te rog.

Inginerul. Bine, te cred că este precum spui; dar, ce ai să zici despre balamucul cu ortografia românească, pentru care nu există nici o regulă, așa că scrie fie-care cum îi trăsnește prin cap. Fie-care carte, fie-care gazetă își are ortografia sa; ba încă în aceiași carte și de multe ori pe aceeași pagină găsești o vorbă scrisă odată într'un fel și altă dată, alt-fel. Atâta-i de mare confuzia!

Literatul. Privită ast-fel cestiunea, ai dreptate. Dar, ca să scrii limba francesă, cu care atâta te lauzi, a trebuit să înveți mai întâi niște reguli și să faci aplicațiune în decurs de mai mulți ani, nu este așa?

Inginerul. Da, 11 ani am învățat-o neînterupt, începând de la clasa I primară până la bacalaureat, plus cinci ani până mi-am luat diploma de inginer.

Literatul. Ei bine, spre a scrie corect limba română, d-ta n'ai trebuință de cât de 3 ore cel mult, ba poate și de o singură oră, dacă cunoști limba.

Inginerul. Cum asta? De ce nu ești bun să-mi dai o idee despre aceasta?

Literatul. Eă sunt gata. Legea ortografică a limbii românești are numai două articole și câte-va aliniate.

Regula întâia sună: Sunetele limbii române se scriu cu literile corespunzătoare din alfabetul latin, ținându-se

seamă de sunete, așa cum se aud într'o pronunțare corectă a cuvintelor românești. Așa de ex.

Inginerul Asta este bună și o înțeleg fără nici un exemplu. Să văz a doua regulă.

Literatul. Regula a doua este : Sunetele derivate ale limbii românești (adică *ă*, *î*, și *ș*, *ț*, *z*) se scriu cu literele sunetelor primitive din cari s'a derivat. De ex. *ă* se scrie cu *a*, dacă s'a derivat din *a* (ast-fel scriem *căsătorie*, *cărnuri*, *cărți*, etc., căci vin de la *casa*, *carne*, *carte*) ; *ă* se scrie cu *e*, dacă s'a derivat din *e* (ast-fel scriem *vəd*, *mər*, *vər*, *pər*, *adevər*, etc., căci vin de la *vede*, *meri*, *veri*, *perı*, *adeverire*) ; dacă însă nu cunoaștem sunetele primitive din cari s'a derivat, atunci scriem *ă* tot-d'auna cu *a* (ast-fel scriem *călugăr*, *cătină*, *măgar*, *tăun*, etc.).

Inginerul. Parcă mi se ridică o perdea dupe ochi. Dar să vedem și scrierea lui *î*.

Literatul. Aceeași normă observăm și în scrierea lui. Scriem sunetul *î* cu *a*, dacă se derivă din *a* (ast-fel scriem *jurând*, *lucrând*, etc., căci vin de la *jurare*, *lucrare*) ; îl scriem cu *e*, dacă se derivă din *e* (ast-fel scriem *făcënd*, *culegënd*, *tăcënd*, etc., căci vin de la *facere*, *culegere*, *tăcere*) ; scriem sunetul *î* cu *i*, dacă se derivă din *i* (ast-fel scriem *cuvint*, *simțimint*, *mormint*, etc., căci avem *cuvinte*, *simțiminte*, *morminte*). Dacă însă nu cunoaștem sunetul primitiv din care s'a derivat *î*, atunci îl scriem tot-d'auna cu *ă* din *a* în corpul vorbelor (de ex. *când*, *căt*, *atăt*, *cânt*, *cărpă*, etc), și cu *î* din *i* la începutul cuvintelor (de ex. *încep*, *înger*, *îmbrac*, *înfrâng*, etc.).

Inginerul. Este drept că așa cum mi le prezenți d-ta, vəd și eū că sunt reguli precise și clare, dar eū nu le-am vėzut nicăieri așa de bine expuse. Acum voiū ști și eū cum să scriū sunetele *ă* și *î*, nu mă voiū mai lua când dupe ortografia unui jurnal, când dup'a altuia.

Literatul. Cât despre sunetele **ș** și **ț** sint sigur că știi să le scrii.

Inginerul. La acestea n'am nici o îndoială; dar te rog să-mi spui despre **z**, **ă**, **oa** și **ea**.

Literatul. Bucuros. Ori de câte ori auzim sunetul **z** îl scriem cu **z** (de ex. **auz**, **věz**, **vezî**, **poezie**, **poziție**, **zavistie**, etc.). **ă** (mul) nu se scrie; de acea scriem: **om**, **pom**, **urs**, **toc**, **un ardei**, **un condei**, etc. **ă** scurt care se aude cât de puțin se scrie cu semnul scurtării, astfel **ă** (de ex. leă, boă, oă, smeă, zeă, etc.) Sunetele **oa** și **ea** se scriu totdeauna cu **oa** și **ea**, nici odată cu **ó** și **é**; de acea scriem: **ceată**, **ceară**, **mea**, **cea**; **oală**, **oarbă**, **moarte**, **chioară**, etc.

Inginerul. Aci ved aplicarea regulii generale: un semn, o literă pentru fiecare sunet. Dar să ne oprim aci astăzi, rămăind altădată să vorbim despre celelalte reguli ortografice.

Literatul. Fii liniștit că reguli ortografice nu mai sint altele, afară de acestea. Avem încă câteva observări de făcut, despre cari voiă vorbi cu a doa ocazie. Dă-mi voe însă a-ți atrage atenția asupra unei singuri abateri grave. Este vorba despre scrierea terminărilor la genitivo-dativul singular al substantivelor feminine, precum: **cartea**, **partea**, **națiunea**, **lada**, **veriga**, etc. cari la genitiv și dativ singular trebuesc scrise: **cărții**, **părții**, **noțiunii**, **lăzii**, **verigii**, adică cu doi **i**, din cari primul este terminarea, iar al doilea (**i**) este articolul.

Inginerul. Dar nu este mai bine să se scrie: **cărței**, **părței**, **națiunei**, **lăzei**?

Literatul. Nici de cum. Terminarea este **i** nu **e**, cea ce se poate inveda din exemplele: **acestei cărți**, **unei părți**, **acelei națiuni**, **costul acestei lăzi**, precum și din analogia cu pluralul, unde se zice: **părțile**, **națiunile**, **acestor cărți**, etc.

Inginerul. Acum ved și eu că ai dreptate.

Îți mărturisesc în credință că astăzi am învățat mai multă românească de cât învățasem în toată viața mea pân'astăzi. Eă ți mulțumesc din inimă și-ți rămân îndatorat. Acum știu tot ce-mi trebuie.

Literatul. Este adevărat că știi aproape tot în ce privește ortografia, afară de câteva observări. Dar acelea altă dată.

Redigiate de Eniu Bălteanu

DIN VIAȚA REALA

STOIAN V...

Stoian V. e în vârstă de 43 ani. Privirea lui adâncă și tristă, fața-i palidă, vocea-i pe jumătate stinsă, arată cât de mult suferă.

Stoian e sărac lipit.

Fusese funcționar, dar cu schimbarea guvernului, un rău voitor îl pîrî șefului său că este liberal și că ar fi votat contra listei oficiale.

Câte va zile dupe aceea el fu dat afară din slujbă.

De atunci sunt două ani și sormanul om umblă din zori de ziuă până în noapte pe la obor, pe la gară, pe la judecătoriile de pace, sau pe la tribunal făcând pe samsarul, alte ori făcând câte o petiție pentru a câștiga un leu, cu care să cumpere pâinea celor trei copii ai săi...

Dar nu în tot-d'auna poate câștiga acel leu și copiii săi de multe ori s'au culcat flămânzi !

S'a încercat de mai multe ori să găsească vr'o altă slujbă, fie cât de mică, neavînd însă nici o protecție, toate silințele i-au fost zadarnice.

Odată se hotărîse să-și pue capăt vieții și ar fi făcutu-o, dacă copiii săi, cu glasul lor cel dulce, nu l-ar fi deșteptat din acest vis al desnădejdei.

Ce-ar fi făcut ei, cel mai mare în vârstă numai de 11 ani și fără mamă, fără nimeni pe lume!..

Nenorocitul tată nu avea cu ce să trăiască și nici nu putea să moară.

Intr'un rînd își propusese să fure chiar, — să fure! el, model de cinste în cei 9 ani de zile cât a fost slujbaş! Dar ce n'ar face un părinte, ca să potolească foamea copiilor săi!

Cu toate astea, ca cine-va să poată fura, trebuie să fie om de meserie. Stoian recunoscă că o asemenea încercare i-ar fi încă mai fatală.

Și pe lângă toată această miserie cumplită, trebuia să mai plătească și chiria casei. Mai erau două săptămâni până la Sf. Dumitru.

Intr'o seară Stoian se întoarse acasă cu mîna goală; copiii îl așteptau cu nerăbdare.

«Tată, ne este foame...» ziseră ei. El cu ochii umezi scoase atunci din buzunar câte-va fructe pe jumătate putrede și le împărți la fie-care.

A doua-zi, Marioara, copila cea mai mică, în vârstă de 4 ani, era bolnavă.

Cel d'întăi gând ce-i veni lui Stoian, fu să alerge la doctorul comisiei. Dar doctoriile cu ce să le cumpere? Ș'apoi unui bolnav îi trebuie o supă, îi trebuie o bucată de pâine cel puțin!

Cu mintea turburată eși afară, se învârti prin oraș aproape un ceas, fără să știe ce face. Când se deșteptă, părea că aude gemetele fiicei sale. Incepu să plângă!

Seara se întoarse cu două pâni. Marioara era greu bolnavă...

Cei doi copii începură să mănânce cu lăcomie din pâinea uscată, pe când bietul tată privea cu lacrimi fața galbenă a copilei sale.

Peste noapte Stoian fu apucat de friguri, cu toate

astea el nu dormi toată noaptea, ș'apoi nici n'avea pe ce să doarmă: patul său de lemn fu tăiat în bucăți și pus în sobă.

Cu ce era să încălzească pe mica bolnavă, care tremura de frig!

Adoua-zi, des de dimineată, plecă prin oraș. Era hotărât să întindă mâna, Marioara trebuia transportată la spitalul de copii.

Până la ceasurile trei strânsese vr'o două lei. Alergă iute acasă. Picioarele i se împleticiau, plângea fără voie.

Ajunse, deschise ușa și... O! priveliște îngrozitoare! Marioara, fiica lui, stetea întinsă pe masă! o luminare de ceară se topia cu încetul, pe când două femei steteau jalnic la capul ei! Cei l-alți două copii plângeau!...

Stoian dete un țipăt și căzu în nesimțire pe corpul rece!...

Câți nu sunt ca Stoian în această lume!

P. Macri.

BOALA COPIILOR VINDECATA

Una din cele mai rele boale este cea cunoscută de popor sub numele de boala copiilor și care în știință se numește *epilepsia*.

Cu desăvârșire nenorocită este ființa stăpânită de această tristă boală.

De când este lumea, oamenii învățați s'au străduit să găsească un mijloc de vindecare, dar totul a fost zadarnic; acum însă se zice că s'ar fi găsit mai multe leacuri.

Iată câte-va cazuri.

I. Un băiat de 15 ani, stăpânit de epilepsie din copilăria sa și apucat zilnic de câte două trei ori, a fost supus unui tratament special de profesorul Mœlting din Viena, care, dupe

ce l-a adormit, i-a deschis țeasta capului și i-a tăiat o porție din cenușie din creier, apoi i-a închis țeasta la loc. Din acel moment copilul este sănătos și n'a mai fost apucat de atacuri epileptice. Nu se știe însă dacă această vindecare va fi definitivă.

II. Tot în acest timp s'a vindecat și la Paris un tânăr care suferea de această boală. Doctorul care a operat această vindecare este renumitul Pasteur. Tratamentul este tot cel aplicat contra turbării, adică injecțiuni cu virusul rabic. Lumea învătăată însă așteaptă să vadă mai multe cazuri de vindecare spre a se încredința de eficacitatea medicamentului, căci, de, c'o floare nu se face primăvară.

III. În al treilea rând cităm încercările d-lui dr. V. Babeș, din București; făcute înainte de medicii din Viena și Paris, citați aci mai sus. Aci nu mai este vorba de un singur caz, ci de 18 cazuri toate cu rezultat satisfăcător. Tratamentul d-lui dr. Babeș diferă de cele precedente; el constă în injecțiuni sistematice cu substanța nervoasă normală.

Acest procedeu de vindecarea epilepsiei al celebrului nostru doctor a fost comunicat și academiei franceze din Paris, de acum câte-va luni, prin mijlocirea doctorului Constantin Paul.

În urma probelor date de d-l. dr. V. Babeș este dar sigur astăzi că omenirea este scăpată și de acest flagel, dupe cum prin vaccinare a scăpat de vărsatul negru și prin injecțiuni cu virusul rabic de turbare.

În adevăr, s'a observat la câți-va copii mici, cari aveau câte 8—15 atacuri de epilepsie pe zi, că îndată după primele zile de tratament, atacurile se împuținau în număr și în violență, iar dupe câte-va zile au încetat cu totul.

Din cele spuse aci, cititorii văd că adevăratul născocitor al leacului contra epilepsiei, a boalei copiilor, este compatriotul nostru d-l. d-r V. Babeș, căruia omenirea îi datorește eternă recunoștință.

Lăudat fie dar d-l. d-r. V. Babeș. !

ENIŢ BĂLTEANU

ROMÂNII DIN MACEDONIA

Înființarea unui consulat român la Bitolia. — Importanța acestui consulat și mai ales a persoanei numite consul. — Acest consulat trebuia creat de mult. — Școala macedo-română din București. — Școalele române din Macedonia. — Bisericile și cărțile religioase. — Construirea catedralei române.

Cititorii noștri știu că în revista *Lumină pentru toți* s'a scris adeseori despre frații noștri din ținuturile Turciei.

De câte ori ni se prezintă ocaziunea să vorbim despre dânșii o facem cu deosebită plăcere.

Cea ce ne îndeamnă astăzi a vorbi iarăși despre această cestiune, este înființarea unui consulat român la Bitolia (Monastir), capitala Macedoniei.

Înființând acest consulat, guvernul român a săvârșit un fapt de cea mai mare importanță în favoarea Românilor Macedoniei, cari contra asupririlor și nedreptăților de tot felul ale grecoteilor, vor avea și ei la cine să se adreseze ca să le ia apărarea și să stăruiască în favoarea lor pe lângă autoritățile turcești. În adevăr, cu toată bună-voința Sultanului și a guvernului din Constantinopol, funcționarii turcești din provincii influențați de greci, cauzează foarte multe neajunsuri bieților români.

Negreșit că va atârna foarte mult de la persoana numită consul la Bitolia să facă ca conaționali noștri din acele ținuturi să fie feriți de mizeriile ce le-au îndurat până acuma. Dacă acest consul va fi un om de cârpă, nu va avea nici o autoritate, ba încă se va influența de patriarhul și episcopii greci cari nu cruță nici un mijloc numai să-și ajungă scopul.

Am citit că un funcționar din ministerul de externe s'a și numit consul în noul post. N'avem onoarea de a cunoaște personal pe D. P. Constantinescu, noul consul. Se poate ca d-sa să fie o persoană integră și chiar pricepută în lucrările de cancelarie. Dar, într'un asemenea loc, ar fi trebuit să se trimită unul din bărbaii noștri cei mai influenți prin trecutul său politic.

În adevăr, nicăieri n'avem atâta nevoie ca aci de un diplomat mai distins și mai renumit. Mai mult ca în alte părți ale Turciei, aci, la Bitolia, se frământă intrigile plămădite la Atena și Constantinopol.

Cât de înaintată ar fi cauza fraților Macedonenii, dacă guvernul român ar fi creat acest consulat de lung timp! Dacă l'ar fi creat de la 1863, adică de când România a început să se preocupe de soarta acelor fii rătăciți în mijlocul atâtor neamuri streine, de sigur că aceia și-ar fi scuturat de mult jugul culturii grecești și ar fi înlocuit-o cu cultura străbună.

Dar guvernul român s'a gândit mai cu seamă la introducerea culturii naționale în Macedonia; de aceia acum 30 de ani înființase o școală în București pentru copiii Macedo-Români, sperând ca absolvenții să se întoarcă la locurile lor natale spre a propovădui cultura românească. Dar s'a înșelat, căci cea mai mare parte au rămas aci, în țară, ocupând diferite funcțiuni. Ba încă unii au servit cauze ante-românești; căci au atacat tot ce s'a făcut acolo pentru propagarea sentimentelor românești.

Fată cu acest rezultat negativ dat de școala Macedo-Română din București, guvernele române și-au în-

dreptat activitatea lor pentru înființare de școale române în provinciile turcești locuite de români. Cu mari greutăți însă a avut de luptat până acum. Totuși astăzi se află în Macedonia, Epir și Albania aproape 60 de școale românești pentru cursul primar, în orașul Bitolia există și un liceu cu 7 clase, în Janina un gimnasiu cu trei clase, și în câte-va orașele câte o clasă sau două secundare de fete.

Macedonenii însă suferiau de două mari lipsuri până acum: întâiu de consulii români în diferite orașe și mai cu seamă în Bitolia; al doilea de lipsa de episcopi români. Ei bine, cu înființarea consulatului în cestiune s'a înlăturat într-o cât-va prima lipsă, mai rămâne acum să se înființeze și episcop românesc, pentru ca să nu mai fie nevoiți românii a alerge cu rugăciuni și daruri la clerul grecesc ca să le dea voie să se cunune, să se boteze și să-și înmormânteze morții.

Un pas s'a făcut și pe tărâmul religios, căci sunt 11 biserici în care se citește românește. Dar este prea puțin, ba și preoții aceștia atârnă de episcopii greci. Afară de aceasta, bieții preoți n'a nici cărți românești. Din cele 11 biserici, numai 2 au cărți tipărite în românește, pe când în celelalte 9 biserici, preoții sunt nevoiți să traducă din grecește și să scrie cărțile bisericești. S'a făcut interveniri la ministerul școalelor din București. Actualul ministru a răspuns că n'are de unde să găsească atari cărți, pe când guvernul întreține cu mari cheltueli o tipografie pentru cărțile bisericești. Pentru ce nu se tipăresc atari cărți? Dar dacă ar fi mai multă dragoste pentru această cauză, de sigur că

s'ar fi putut găsi încă cărți bisericești de prisos. Bisericele mitropolitane și episcopale posedă mai multe rânduri din asemenea cărți. Ba încă ne am informat că s'ar fi aflând un deposit la episcopia de Argeș. Totuși la stăruințele depuse de noi personal în această privință, ni s'a răspuns că Ministerul nu poate face pe cerșătorul nici nu poate ordona episcopilor.

Dacă cauza Macedo-românilor n'a făcut pași mai mari, vina constă în primul rând în mijloacele restrânse de cari s'a dispus în această privință, așa că pe când guvernul grec din Atena cheltuește anual aproape câte un milion de franci spre a grecisa pe românii Macedoneni, guvernul român de abia în ultimii ani s'a suit la 100 de mii lei și ceva pentru deșteptarea sentimentului național în populațiunile române din Turcia. O altă cauză care a împiedicat progresarea fraților Macedoneni, este lipsa de curaj, ca să nu zic alt-ceva, a unora din miniștrii noștri de externe de a interveni mai energic pe lângă înalta Poartă ca să se permită înființarea de episcopate române în părțile locuite de români. Nu tot ast-fel a procedat guvernul bulgar din Sofia. Mai an țărt, el a pus picioarele în prag, și guvernul turcesc a fost silit să consimță a se înființa trei episcopate bulgărești în Macedonia și Albania.

Să sperăm însă că ceea ce nu s'a făcut până acum, se va face într'un viitor apropiat: că Turcia va autoriza înființarea cel puțin a unei episcopii sau mitropolii române în Macedonia. Dar, unde se va instala acest prelat român, căci în Bitolia nu există nici o biserică românească? Pentru ce guvernul român nu grăbește

să dea fondul necesar cumpărării terenului și construirii unei catedrale la Bitolia?

Am fost autorizat să intervenim pe lângă minister ca să se trimită un acompt pentru cumpărarea locului, și ni s'a răspuns că nu se pot da nici cinci bani până când nu se va trimite mai întâi planul acelui teren. Pretutindenți ne 'ncredere și tergiversări.

Dacă Suveranul nostru n'ar ține personal la Macedonia, după cum ne a asigurat în mod solemnel, negreșit că nu s'ar face nici atâta cât se face. Dar Majestatea Sa ținând din inimă la această cestiune, a intervenit pe lângă actualul Sultan cu care stă în bune relații de prietenie, și ast-fel guvernul turcesc nu mai privește cu ochi reii școala și biserica română din Macedonia. Grație acestei înalte amicitii, Turcii au fost luminați asupra intențiilor pacifice ale românilor Macedoneni și asupra bunei lor credințe către constituțiile imperiului, ceea ce este un mare bine.

Eniu Bălteanu.

PURTAT DE DOR

Purtat de dor în a ta cale
Pornii să stâmpăr a mea jale
Și mă oprii în acea vale
În care-am adunat noi flori
Sub cerul dulce, fără nori,
În zilele de sărbători!

Cânta privighetoarea jalnic,
Cânta... atâta de amarnic

Când eu, cu dor, cătam zadarnic
Să ved că tu la mine vii
Să mai ascuți la poezii...
Inspirătoare tu să-mi fii!

Dar vântul care pomi despoae
Șopti duios în verdea foae
Dureri ce inima inmoae
În cei ce'n lume fericiți
Doar pentru-o clipă-au fost iubiți
Ș'apoi uitării părăsiți!

Atunci am plâns! Veî rîde poate!
Am plâns cu lacrimi infocate
Și eu credeam că nu se poate
Să se găsească 'n lumea 'ntreagă
Bărbat care să plângă, dragă,
Când o femeie i-a fost dragă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ALEXANDRU I. ȘONTU.

FRATELE ȘI SORA

(Dupe Paul Janet, membru al Academiei franceze)

Poate că dintre toate simțimintele, cel mai delicat este acela dintre frate și soră.

Iubirea sorei către frate este un fel de respect pentru superioritatea puterii și rațiunei, un respect însă care nu e însoțit de datoria supunerii și de teama autorității, care, prin urmare, este fără umilință și nu revoltă independența naturală: e un respect împreunat cu afecțiune, dar cu o afecțiune vie, plină, întreagă, în care inima se dă fără nici o grije; este o afecțiune familială și ușoară, tot atât de curată, pe cât și de vie.

Cât despre frate, simțimintul său este un instinct de

protecție, însă fără putere, fără autoritate, fără răspundere; un simțimint fericit, vesel, delicat, fără amestec cu acele temeri, cu acele scrupule cari se amestecă în simțimintul părintesc.

Iubirea fratelui și sorei pun în comun ceea-ce e mai încântător, mai delicat în raportul celor două sexe, fără nici un amestec cu ceea-ce e mai puțin curat și mai puțin inocent.

Rolul fratelui seamănă mai mult cu acela al tatălui, rolul sorei cu acela al mamei.

Fratele, reprezintă judecata, dar nu judecata gravă, severă, care poruncește, care amenință, care ceartă, nu judecata rece a experienței; ci o judecată condescendentă și îndatoritoare, judecata tinereții, care are atâta putere asupra tinereții.

Sora, reprezintă mângâierea, dar nu mângâierea serioasă, temătoare, impunătoare a mamei, o mângâiere veselă, familiară, cam ironică. Ast-fel se completează educațiunea fratelui și sorei unul prin altul, prin povește delicate, iubitoare și vesele.

Fratele și sora, unul pentru altul, sunt și mijlocitori la părinții lor. Dacă se întâmplă o mică ceartă între fiică și părinți: fiul intervine ca să-i apropie, să obție vre-o indulgență de la părinți și să aducă pe fiică la supunere și blândețe. Dacă fiul a atârnat nemulțumirea părintească, sau a cauzat întristarea mamei: sora intervine la rindul ei pentru a îndulci această întristare, a domoli această nemulțumire, a aduce pacea, obținând de la fiu căința și de la tată iertarea.

Gheorghe Romănu.

I G I E N A

Pâinea rea și pâinea bună

Nu de mult, cu ocasiunea unei prelegeri ținute în „*Congrès national d'Hygiène*“, profesorul Armand Gautier a descoperit următoarele amănunte de interes public :

Este cunoscut că, pâinea bună și nutritoare nu poate avea mai mult de 34 procente apă. Dar pitarii urcă cantitatea apei până la 37, 38, ba și până la 42 și 43 de procente. Această urcare o fac ei prin încălzirea peste măsură a cuptoarelor de pâine. Pâinea se învâlește îndată cu o coajă. Coaja e așa de deasă încât împiedică coacerea normală a miezului. Această înșelăciune, cu toate că e mai importantă ca subțiatul vinului cu apă, face mai puțină larmă. Numai o coacere de ajuns suprimă microbii (plante și animale microscopice, cari nasc o mulțime de morburii) din făină, din aluat și din apă. Din punct de vedere sanitar și material, pitarului nu-i este iertat să vîndă apă în loc de nutriment. S'ar părea însă că câte-va procente mai mult de apă, n'ar face nici un rău. Dar deosebirea e mare când cugeți că în Paris se consumă în toată ziua 900,000 kilograme de pâine. Două procente diferență ne dau aici o pagubă de 18.000 kilograme nutriment.

Deci, cum putem noi cunoaște această înșelăciune ?

Pâinea e bună când apăsând miezul cu degetul, miezul se ridică iar în sus la starea normală ; când pipăim cu degetul avem impresiunea că am atinge catifea.

Pâinea are să fie foarte poroasă și porii să fie mărișori.

O bucată de pâine stînd în orman opt zile nu are să peardă mai mult ca un pătrar din greutatea sa.

(După f. diecesană din Caransebes)

Dr. Leo Mureșan.

UN JOC ȘTIINȚIFIC FOARTE PLĂCUT SAU ELECTRISAREA UNEI PASERII

Punem o pasăre pe un tub sau pe un baston de sticlă, după ce am avut grijă să-l ștergem și să-l uscăm bine.

Sub pasăre așezăm o masă pe care punem felurite lucruri foarte ușoare, precum bucatelușe de hârtie subțire de tot, globulețe de hârtie subțire de tot, globulețe de măduvă de soc uscată cu desăvârșire, și alte asemenea lucruri.

Frecăm câte-va momente cu postav sau cu flanelă un baston de ceară roșie spre a-l electriză, apoi cu această ceară atingem ciocul paserii și, o minune, toate lucrurile cele ușoare după masă se ridică și se alipesc de coada și de cele-lalte părți ale paserii. Dacă nu reușim întâia oară, cercăm din nou și de sigur că până în cele din urmă reușim. Cerce fie-care și va vedea realizându-se această minune. În adevăr, orî-cine poate găsi o pasere, un ciubuc de ceară roșie și un tub sau bastonaș de sticlă.

ROMANIZATORUL.

Pentru memoria neuitatului Heliade Rădulescu, reproducem aci una din frumoasele sale scrieri:

JOCUL CĂLUȘARILOR

Nu este popor unde să vorbește limba românească, la care să nu fie cunoscut jocul călușarilor, ce se face d'inaintea Rusaliilor: se adună mai mulți tineri, jucători buni, și formând o ceată, se infrumusețează cu deosebite lucruri, cu pene de păun și altele asemenea și se înrolează pe o săptămână, orî și pe mai mult, dupe împrejurări, sub un steag ce înalță.

Unul dintr'ênșii se îndatorează cu o credință religi-

oasă a păstra făcerea în tot cursul săptămânei, sau în tot cursul jocului, ori cât de lung ar ține și așa devine mut de bună voie.

Jocul, când se face regulat, se urmează în acest chip : la sunetul lautelor săvârșesc tinerii jucători deosebite săltări, urmate de versuri produse de ei, într'adins și al căror refren este tot-d'auna : «pe ea».

Flamura ori se ține în mână, în timpul jocului, ori se împlântă în pământ și joacă împrejurul ei și fie-care jucător trece pe lângă ea, în semn de curtenire, până când strigând neîncetat : «pe ea», unul dintr'ênșii o răpește și fug cu toții în larmă. Dupe aceasta întâlnindu-se, își încrucișează toegele în semn de bătaie.

Unul din ei se ridică pe un loc mai înalt, de unde vin alții să-l alunge. El se apără acolo și strigă că e moșia lui și cetatea lui e întărită.

Origina acestui joc se vede și dupe felul său și dupe versurile ce se cântă la dânsul, că este jocul Romanilor, întocmit de străbunul nostru Romul pentru răpirea Sabinelor.

I. HELIADE RĂDULESCU.

LIMBA UNGUREASCA IN RAI

..... Ci-că sântul Petru, îngrijitorul cheilor Raiului, simțindu-se slăbit de bătrânețe, s'a îndreptat cu jalbă către D-zeu ca să-l puie la pensie.

— Atot-puternicul, știindu-î cînstea și omenia cu care 'și-a purtat atît amar de vreme slujba, și vîzînd că 'i-a perit de tot puterea, s'a învoit și i-a zis :

— Cum socoți, Petre, am să-'ți fac pe voe, numai pe cine să pun în locul tău ?

— Eacă, bună-oară, pe sântul Haralambie, răspunse Petru.

— Bun ! E vorba dacă se învoește ?

— Cum să nu, că doar chiar m'a ispitit să pun o vorbă bună pentru el la tine, Doamne!

— Bine Petre, poștește-l până la mine.

Sântul veni fără întârziere înaintea lui D-zeu, care îl întreabă :

— Sinte Haralambie, vrei tu să ieși în grija ta cheile Raiului?

— Aș vrea, Doamne, zise Haralambie, dar, e o piedică, că nu știu toate limbile.

— Pe care nu le știți ?

— D'apoi, spre pildă, pe cea ungurească.

— Nu-î mare necaz, fiule, — răspunse Domnul, — *că n'o să aibă mare trebuință de ea.*

— Petre, — se 'ntoarse apoi Dumnezeu către bătrânul portar, — câți Unguri ai lăsat în Raiu, de când ai cheile lui în stăpânirea ta?

— *Până astăzi nici unul!* răspunse Petru.

(Gaz. Bucov.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

